

Slovenski Pravnik

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

Posvečeno Prvemu shodu pravnikov slovanskih držav

VSEBINA:

1. Bratislavsko delo	161
2. Dr. Josip Zontar: Skupna podlaga zgodovine slovanskega prava	162
3. Dr. Stanko Lapajne: Zastaranje (po pravnih redih slovanskih držav)	172
4. Dr. Avgust Munda: Ustna obtožba v postopku pred okrožnim sodiščem	185
5. Književna poročila.	197
6. Razne vesti	206

PRILOGE: Dr. Metod Dolenc: Odgovornost za kaznivo dejanje, izvršeno na zapoved predpostavljenca.

Dr. Otmar Pirkmajer: Enotna načela o pridobivanju državljanstva in domovinstva v slovanskih državah.

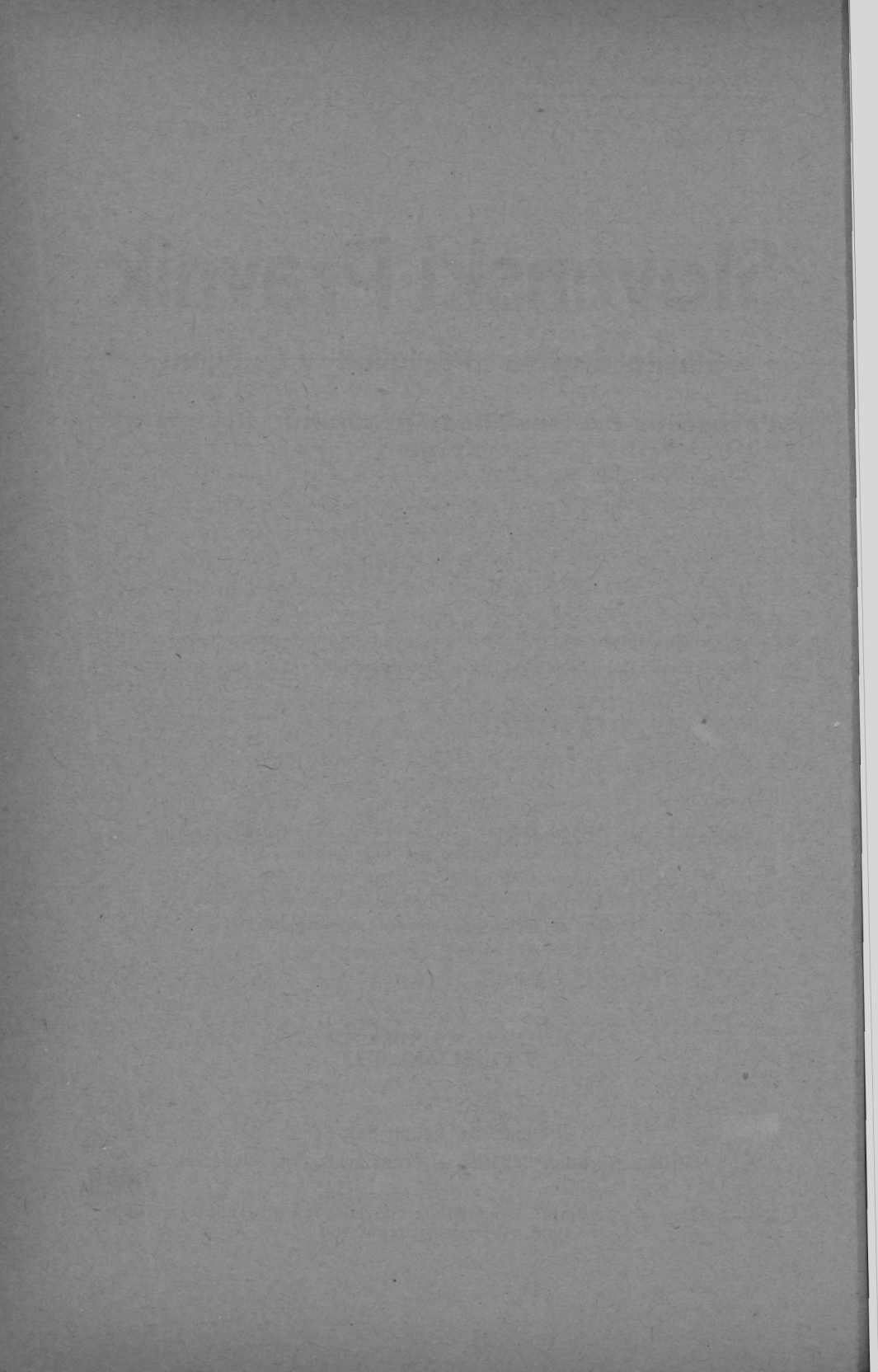
Odločbe kasacijskega sodišča v kazenskih stvareh II (št. 229—234)

V LJUBLJANI 1933

Urednik: Dr. Rudolf Salojvic

Natisnila Narodna tiskarna — Predstavnik Franc Jezeršek

Rokopisi naj se pošiljajo: Uredništvo »Slovenskega Pravnika« v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I

Slovenski Pravnik

Leto XLVII.

Ljubljana, avgusta 1933.

Št. 7. – 8.

Posvečeno Prvemu shodu pravnikov slovanskih držav.

Bratislavsko delo.

Še par dni in Bratislava, stari velikomoravski grad in danes ponosna prestolica prekrasne slovaške zemlje, bo pozdravila v svoji sredini odposlance slovanskih držav, slovanske pravnike. Zbrali so si to mesto, kjer hočejo svoje resno delo skupno posvetiti svoji organizaciji, svoji domovini in zbližanju slovanskih zemelj med seboj. Poklonijo se obenem človeškemu občestvu, prinašajoč tudi temu izsledke svojih prizadevanj in tako etični ideji skupnosti vsega človeštva, tej ideji, ki so ji prizadejale strahotne prekušnjaje zadnjih desetletij toliko ran, ki ima pa svoj vir vendarle v človeškem dostojanstvu.

Bratislavski shod naj pokaže notranjo silo slovanskega pravništva, naj spelje njih moči v urejen veletok.

Pravniške delavce pošljeta Sever in Jug, svoje moči jima pridruži še Vzhod. Same delavce, ki niso delali le na poprišču svojega nacionalnega prava in temu v prid, marveč čijih delo je bilo prav tako v korist tudi drugim narodom. Kakor drugod tako si tudi v pravu utira slovansko pravoznanstvo z mogočnimi koraki pot v svet in polaga kamenje k skupni stavbi občnega prava. Po svetovni vojni nastopa že bolj samostojno in ne več, kakor poprej, v pretežni meri pod tujo firmo in bogateč tuje znanstvo. Vsi ti delavci si podajo sedaj v Bratislavi roke, se spoznajo med seboj in se pogodijo o skupnem delu za bodočnost. Dogovoré se pa tudi, kako se bodo sporazumevali odslej brez tujega posredovanja.

Pozitivni izsledki, doseženi v tem pravcu, bodo pomenili veliki, uspehe za bodočnost jamčeči dogodek.

Zadal pa si je shod še drugo, v žive organizme zadirajočo nalogo.

Opirajoč se na zavest družice skupnosti posameznih slovanskih narodov, ki se je pojavljala po njih narodnem probujenju na različne načine in v pogostih smereh, naj odkrije bratislavski shod tiste točke, katerih skupna ureditev zanje je najbolj pereča, v sedanjosti najbolj nujna in ob danih razmerah najlažje dosegljiva. Tam ob mogočem Dunavu segajo veje severnih slovanskih rodov najbolj proti jugu, tam je usoda zgodovine pred davnimi stoletji nasilno pretrgala zvezo med njimi in južnoslovanskim jugom. V Bratislavi je najpripravnejše mesto, da pokaže shod na potrebno skupno ureditev pravnih ustanov, pripravi zakonodajam zbrano gradivo in jim krči pot. To delo je mnogo pozitivnejše kakor uveljanje prijateljskih dogovorov.

Ako se razvija življenje po enakih tirih, odpadejo mnogobrojna trenja, ki ustvarjajo kali nespornost, zagrenjenosti in sovražnosti. Pospešuje pa zблиžanje na povsem realni podlagi. In to, zблиžanje slovanskih držav, nam je poleg prve naloge najbolj pri srcu!

V tem znamenju pozdravljamo bratislavski shod in mu želimo uspešnega poteka.

UREDNIŠTVO.

Skupna podlaga zgodovine slovanskega prava.

(Prispevek referatu prvega kongresa pravnikov slovanskih držav, Bratislava 1933.)

Dr. jur. et phil. Jos. Žontar.

Zadnja desetletja so pravnozgodovinske študije v slovanskih državah zelo napredovale. Pospešili so namreč izdajanje pravnih virov, proučevali poedine pravne institute, pojasnili tudi mnoge medsebojne vplive pravnih območij ter se tako približali kritični sintezi pravnozgodovinskega razvoja poedinah slovanskih narodov in držav.¹

Zato je zelo umestno, da si stavimo ob stoletnici prve izdaje W. A. Maciejowskega »Historja prawodawstw

¹ Prim. preglede pravnozgodovinske literature slovanskih držav v Bulletin d'Information des sciences historiques en Europe Orientale. Varsovie I. 1928 sl., Przewodnik historyczno-prawny, Lwów I. 1930 sl.

słowiańskich»² tudi vprašanje o stanju slovanske pravnogodovinske vede in njenih osnovah. Njen ustanovitelj ji je nastavil obsežen program, ki kljub nepopolnostim ostane trajne vrednosti. Glavni namen naše vede je ugotoviti prvobitno slovansko pravo. Vzporedni cilj tvori zgodovina prava poedinih slovanskih narodov. Ker so pa nekatera neslovanska prava (nemško, ogrsko, rumunsko³) vplivala na razvoj slovanskih, oziroma zrasla iz ozkih in dolgotrajnih stikov z njimi, se morajo tudi pritegniti v okvir slovanske pravnogodovinske vede.

Prvi točki obsežnega programa Maciejowskega je dal šele pred 33 leti O. Balzer z »Historja porównawcza praw słowiańskich« znanstveno utemeljeno metodo. S primerjanjem in regresivnim sklepanjem se mora izluščiti iz gradiva vse, kar spada v zgodovino praslovanskega prava, ki pa ni neka vsota narodnih prav, marveč živ organizem. Primerjalna zgodovina slovanskih prav naj bo le pomožno sredstvo v dosego tega cilja. Ona potrebuje neobhodno popoln pregled terminologije slovanskih pravnih virov. Zato bodi med drugimi tudi naloga pravniškega kongresa, da pospeši izdajo velikega slovanskega pravnogodovinskega glosarja,⁴ ki sta ga pripravljala pok. K. Kadlec in T. Saturnik.

Prvotni okvir slovanske pravne zgodovine Maciejowskega pa žal ni ostal nedotaknjen. Ob monografičnem proučevanju pravnega razvoja poedinih slovanskih narodov so uporabljali zlasti primerjalno gradivo iz skupine onih plemen in narodov, ki so jim bila bližja po jeziku in kulturi,

² Prim. T. Taranovski, Uvod u istoriju slovenskih prava 2. izd. Beograd 1933, 148—198, id. Непреходящая ценность научного труда Мандлерского, Przewodnik historyczno-prawny, Lwów III. 1933, 1—16; id., Славянство какъ предметъ историко-юридическаго изученія, Труды IV го Съезда русскихъ академическихъ организаций за границей. I. Бѣградъ 1929, 1—28; recenz. J. Adamusa, Przew. histor. prawny I. 70—75; Jan Adamus, W. A. Maciejowski und das Programm der slavischen Rechtsgeschichte, Przew. histor.-prawny III. 92—125.

³ K. Kadlec je opozoril na pomen študija ogrskega in rumunskega prava.

⁴ Kadlec, O potrebe historických glosářů slovanských, Księga pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera II. Lwów 1925, 1—11; Nemci izdajajo »Deutsches Rechtswörterbuch« od l. 1930 dalje; Amerikanci (Florence Edler) so pričeli z »The glossary of mediaeval terms of business«, Cambridge, Mass. 1931.

oziroma po zemljepisni legi. Tako so ustvarili bolj iz praktičnih vidikov pojme: pravne zgodovine zahodnega Slovanstva in srednje Evrope (glavni zastopniki: K. Kadlec, M. Stieber, Fr. Čáda, R. Rauscher, Z. Wojciechowski, deloma tudi H. F. Schmid).⁵ Ako je tako zoženje vidika za češko in poljsko pravno zgodovino umestno in morda tudi dopustno, bi bilo za jugoslovansko pravnozgodovinsko vedo naravnost usodno. Kajti k pravni zgodovini srednje Evrope ne štejejo srbskega prava, dasi so bili vplivi med hrvatskim in srbskim pravnim območjem v srednjem veku daleko večji, kakor si jih navadno predstavljamo. Tudi mlada pravnozgodovinska veda Slovancev spada v okvir primerjalne pravne zgodovine Hrvatov in Srbov.⁶ V tem sliči naša stroka svoji slovaški posestrimi. Da bi omajal pomisleke in predsodke, ki morda še obstoje proti prepotrebemu sintetičnemu gledanju celokupne jugoslovanske pravne zgodovine, bom skušal na drugem mestu opozoriti na številne vezi, ki so prepletale celo jugoslovansko pravno ozemlje v teku stoletij. Kot primere navajam razne oblike lastninske cerkve⁷ in razvoj zemljiških gospodarstev ter kmetijskih zajednic. Tok vplivov se je deloma menjal ob koncu srednjega veka. Iz te dobe me zanima zlasti regeneracija združnega sestava in ustanovitev vojnih krajin. Zato bi bilo primerno, ohraniti prvotni veliki in lepi okvir slovanske pravne zgodovine ter tudi ne dopustiti, da bi se odtujila pravna zgodovina vzhodnih Slovanov svoji posestrimi zahodnoslovanski (prim. stremljenje t. zv. evrazijscev).⁸ Iz tega vidika pozdravljam klic T. Taranovskega:

⁵ Fr. Čáda, *Právní dějiny české, československé, slovanské středoevropské*, *Práce ze semináře českého práva na Karlově universitě v Praze*, č. 15. Praha 1930, 5—15; H. F. Schmid, *die sozialgeschichtliche Erforschung der mittelalterlichen deutschrechtlichen Siedlung auf polnischem Boden*, *Vierteljahrschrift f. Soz.- u. Wirtsch. gesch.* XX. Stuttgart 1928, 301—355, zl. 347 sl.

⁶ M. Dolenc, *Nova orijentacija nemškega znanstvenega sveta glede pravne zgodovine Slovanov*. *Slov. Pravnik* XLII. Ljubljana 1928, 224.

⁷ Prim. H. F. Schmid, *die Grundzüge u. Grundlagen d. kirchl. Zehntrechts auf kroatischem Boden während d. Mittelalters*, *šišićev zbornik*, Zagreb 1929, 445, 450 sl; id. *die rechtlichen Grundlagen d. Pfarrorganisation auf westslavischem Boden u. ihre Entwicklung während d. Mittelalters* III. *ZRG*, kanon. Abteilung XX. 1931, 367—372.

⁸ Evrazijsci podčrtavajo skupnosti Rusov z Mongöli.

nazaj k programu Maciejowskega, k njegovemu »pravnemu panslavizmu«.⁹

Ob dvajsetletnici prve izdaje K. Kadlečevega¹⁰ pregleda prvobitnega slovanskega prava (pred 10. stoletjem) se mi zdi tudi primerno zastaviti vprašanje, ali še od govarja njegova slika pravnega življenja današnjemu stane v d e. Saj je kritična presoja pravnih virov zadnja desetletja dala mnoge nove izsledke. A. V. Solovjev¹¹ je n. pr. ugotovil, da statut Korčule ni najstarejši zakonik jugozahodnih Slovanov, ker je bil sestavljen šele 1265 kot plod kompromisa med običajnim pravom slovanske zajednice in knežjo oblastjo zavojevalca — beneškega patricija. Grbaljski statut, ki ga še omenjajo razni prikazi pravnih razmer, se mora kot pravni vir popolnoma izločiti, ker ga je spisal šele v 19. stoletju Vuk Vrčević, tajnik grbaljske občine pri Kotoru.¹²

V ozkih mejah referata se morem dotakniti le osnov iz stališča jugoslovanske pravne zgodovine. Stari socijalni ustroj slovanske družbe je poznal dve skupini: rod in plem e.¹³ V okviru prvega so obstojale različne oblike zajednic, ki se dajo pravno združiti v dveh likih: hišne in bratske skupnosti. Dočim se je pričela rodovna skupnost pri Germanih zlasti pod vplivom cerkve zgodaj razkrajati,¹⁴ se je držala pri slovanskih narodih krepkeje.

⁹ Izraz »pravni panslavizem« pri J. Adamus, *Przew. hist. prawny* III. 109. Lepe sinteze o zahodnih in vzhodnih vplivih v slovanski pravni zgodovini pri St. Kutrzeba, *Le croisement des influences occidentales et orientales dans l'histoire des droits slaves. Conférence des historiens des états de l'Europe Orientale et du Monde Slave. Varsovie 1927* II. 115—123.

¹⁰ K. Kadlec, *Początki kultury słowiańskiej*. Kraków 1912, prevedel in dopolnil T. Taranovski kot »Prvobitno slovensko pravo pre X veka. Beograd 1924. Citiram po drugi knjigi.

¹¹ A. B. Соловьевъ, *Древнѣйшій судебникъ югозападныхъ Славянъ* (статутъ острова Корчулы). Труды IV го Сѣзда русскихъ акад. организаций за границей. I. 1929, 349.

¹² A. V. Solovjev, *Grbaljska župa i grbaljski statut*. Godišnjica Nikole Čupića XL. Beograd 1931, 1—41, zl. 27 sl.

¹³ O tem problemu najbolje prim. K. Tymieniecki, *Spoleczeństwo Słowiań Lechickich*, Lwów 1928; za jugoslovansko pravno zgodovino običutno pogrešamo sinteze.

¹⁴ Prim. vzorno študijo Alfr. Schultze, Augustin u. d. Seelteil des germanischen Erbrechts. Abhandlungen d. sächs. Akad. phil. hist. Kl. XXXVIII. Leipzig 1928.

VI. P. Aleksiev¹⁵ je dokazal, kako so prilagodili kompilatorji v 9. stoletju prevode bizantinskih pravnih zbirk odnošajem slovanske hišne skupnosti. Tudi v slovenskem pravnem območju imamo dokaze o močnih rodovnih zajednicah. Še ob koncu 13. stoletja srečamo v tolminski gastaldiji pri sklepanju zakona (braka) v notarskih zapisih upoštevan primer, da bi rodovna zajednica pregnala (»expelleret«) nevesto, ki vstopa vanj.¹⁶

Slovanom je bila v zgodnji dobi hišna in bratska skupnost potrebna že kot delovna zajednica. Bavili so se namreč pretežno z živinorejo, gozdnim čebelarstvom in lovom. Poleg tega so obdelovali polja, ki so bila raztresena po gozdu in logu v večjih ali manjših kosih brez zveze.¹⁷ Rod jim je bil pa tudi mirovna zajednica, ki je vršila krvno osveto, pozneje pa dajala in sprejemala tako zvano »vraždo«.

V novih bivališčih pa so začeli vplivati razdirajoče na zajednice jugoslovanskih rodov trije činitelji: zemljiško gospodstvo, država in cerkev, ki je sledila pri tem rimskim, oziroma bizantinskim vzorom.¹⁸ Ob obali Jadranskega morja se je križala slovanska oblika hišne skupnosti s staroromansko imovinsko skupnostjo ožje rodbine med možem in ženo (»ut frater et soror«),¹⁹ ki je zapustila sledove tudi v trsatskem statutu.²⁰ Končno je skušalo beneško

¹⁵ Вл. П. Алексиев, Приносъ къмъ старобългарското семейно право, имотноправни отношения въ семейството споредъ паметниците на IX вѣкъ. Годишникъ на Софийския университетъ юр. фак. XXVI София 1931.

¹⁶ 1288, 6. junija. P. S. Leicht, Un documento matrimoniale slavo del secolo XIII. Sep. o. Studi in onore di Biagio Brugi, Palermo 1910.

¹⁷ H. F. Schmid, die Entstehung d. kirchl. Zehntrechts auf slavischem Boden, Księga pamiątkowa ku czci Prof. Wł. Abrahama, Lwow 1930, 17.

¹⁸ Prim. Vas. Popović, Zadruga. Sarajevo 1921; id. Zadruga, teorije i literatura, Glasnik zem. muzeja za Bosnu i Hercegovinu XXIII-XXIV (1921-22), 73—114; K. Tymieniecki, Upadek ustroja rodowego w Polsce średniowiecznej, Śiściev Zbornik, Zagreb 1929, 599—604. Ugotovitve R. Rauscherja, O rodinném nedilu v českém a v uherském právu zemském před Tripartitem. Bratislava II. (1928), 630—641, veljajo tudi za hrvatsko pravno ozemlje.

¹⁹ U. Inchiostri, Il matrimonio a comunione di beni ne' documenti e negli statuti istriani del medio evo. Archeogr. Triestino, XXXIII. 1909, 70—122.

²⁰ Kadlec, Rodinný nedil čili záduha v právu slovanském. Praha 1898, 46.

dotalno pravo izbrisati vse starejše pravne ustanove zakonskega (bračnega) imovinskega prava v statutih primorskih mest in otokov. Le mimogrede izvemo, da je bil še sredi 13. stoletja v Šibeniku običaj, da hčere ne prejmejo nikake dote in da dedujejo »omnia bona patris et patrimonium« samo sinovi.²¹

V 14. stoletju je bila hišna skupnost tudi pri Jugoslovanih na tem, da izgine in se popolnoma umakne preprosti rodbini. Toda turške osvojitve so jo poživile v krepkejši obliki, ki jo danes zovemo »zadruge«. Vendar obstoje v pravnem ustroju mnoge razlike med oblikami srednjeveških rodovnih zajednic in novodobno »zadruge«, tako da ni mogoče dati skupne karakteristike teh zajednic za vse čase.

Slovani so bili večinoma še v 6. stoletju razsuti na rodovne zajednice. Šele v 7. stoletju so krvne in teritorialne vezi ustvarile prve večje vojaške in politične organizacije — plemena. Značilne zanje so bile uredbe »desetnij in stotnij«²² (prim. »satnika« pri Jugoslovanih), o katerih težko pogrešamo izčrpne primerjalnopravne študije. Slovanska plemena pa niso sličila velikim plemenom germanske selitve, marveč »civitates« Cezarjeve dobe.²³ Bila so mala; zato se je posrečilo razvijajoči se državni oblasti tam, kjer se je povzpela v tuji politični šoli do velike moči, da je kmalu in morda brez večjega odpora razbila plemena in jih pretvorila v zgolj teritorialne edinice. Le tako si moremo razlagati krepki podvig srednjeveške srbske države pod dinastijo Nemanjev, ki ga moremo po zaslugi N. Radojića, A. V. Solovjeva in T. Taranovskega²⁴ danes že globlje presoditi. Drugod pa, kakor v Hrvatski in Bosni, kjer se iz raznih vzrokov vladarjeva moč ni dala okrepiti, so zrastle močnejše in deloma sekundarne plemenske tvorbe,

²¹ Mon. spect. historiam Slav. merid. III. Zagreb 1872, 431 dodatek št. 92; U. Inchiostri, Per la storia degli statuti di Sebenico, Archivio storico per la Dalmazia. Roma 1929, 11.

²² H. F. Schmid, die Burgbezirksverfassung bei den slavischen Völkern in ihrer Bedeutung für die Geschichte ihrer Siedlung und ihrer staatlichen Organisation, Jahrbücher f. Kultur u. Geschichte d. Slaven. N. F. II. 117 sl.

²³ L. Hauptmann, Uloga velikomoravske države u slavensko-njemačkoj borbi za Podunavlje, Rad jugosl. akad. 243. Zagreb 1932, 201 sl.

²⁴ T. Taranovski, Istorija srpskog prava u Nemanjičkoj državi, I. II. Beograd 1931, gl. pregled literature I. 248—250.

ki so se v obliki plemenskih občin držale prav do 18. stoletja.

Med najvažnejše pa tudi najtežje probleme spada vprašanje oblike in prava prvotne slovanske naselbine. Pretežno se smatra, da se je vršilo naseljevanje po rodovih.²⁵ Pri tem sta odločali konfiguracija tal in kulturna kontinuiteta. Ali je živel v eni naselniški in gospodarski zvezi eden ali več rodov, o tem je odločala na tej stopnji razvoja samo природа. Ona je določala njeno velikost. Pri sedežih rodov, njih taboriščih (okopih, gradovih)²⁶ pa se da ugotoviti pogosto kulturna kontinuiteta, ki seže daleč v prehistorično dobo nazaj. Sklepa se, da so pripadali obdelani deli zemlje posameznim seliščem (sessio, ždrěbij), dočim se je vršilo izkoriščanje gozdov, pašnikov in voda v širšem okviru naselniške zveze. V kolikor pa je postala naselitev intenzivnejša in so zrasla selišča v novo gospodarsko enoto — slovansko vas, je vaška občina prevzela tudi od širše naselniške zveze pravice za izkoriščanje gozdov in pašnikov. Kako sporna so še v literaturi vprašanja o »slovanski vasi«!²⁷ Še vedno obstoji nazor, da stari slovanski gospodarski sestav ni poznal zemljiškega gospodstva kot oblike gospodarske organizacije, češ, da ni bilo odvisnih delovnih sil na razpolago, ki bi ga mogle ustvariti. Morda bomo mogli kdaj vsaj deloma slediti novjšim nazorom, ki se uveljavljajo v germanski pravnozgodovinski vedi, katera je dala Kadlecu mnoge analogije za predstavljanje pravnih uredb starih Slovanov. A. Dopsch, V Ernst²⁸ in drugi zametujejo agrarni komunizem frankovske dobe in smatrajo, da sta svobodna kmetjska posest in zemljiško gospodstvo v vaških naselbinah enako stari. Trdijo tudi, da odgovarja »Markgenossenschaft« rimskim »compascua«. V tem primeru bi bila tudi pravica sosedov prigovarjati prodaji nepremičnin v okolišu naselniške zajednice, oziroma dedovati, če izumre ena izmed hišnih skupnosti, prevzeta od poznorimskih zemljiških gospodstev.

²⁵ K. Tymieniecki, *Spółeczeństwo* ..., 82.

²⁶ H. F. Schmid, *die Burgbezirksverfassung* ..., 86 sl.; recenz., M. Dolenc, *Slov. Pravnik* XLI. 1927, 178 sl.

²⁷ G. Ostrogorsky, *die ländliche Steuergemeinde d. byzant. Reiches im X. Jahrh. Viertelj. schr. f. Soz. u. Wgesch.* XX. 1927, 12, 43 sl.

²⁸ A. Dopsch, *die freien Marken in Deutschland*. Wien 1933, zl. 98 sl., id., *der Kulturzustand des frühen Mittelalters, Forschungen u. Fortschritte* 9. Jg. 1933, 90 sl.; id. *die ältere Wirtschafts- u. Sozialgeschichte der Bauern in den Alpenländern Österreichs*, Oslo 1930, 17—21.

Za sliko prvobitnega slovanskega prava teh izsledkov še ne moremo sprejeti. Manjka nam študij o kulturni kontinuiteti začenši od prazgodovinske preko rimske dobe do stalne naselitve Slovanov. Arheološka veda bi mogla nuditi zlasti jugoslovanski pravni zgodovini mnoge opore. Zanimiva je n. pr. ugotovitev Lj. Karamana,²⁹ da so prevzeli in preuredili hrvaški knezi v 8. in 9. stoletju za svoje dvorce in samostane »villae rusticae« z gospodarsko opremo iz poznorimske dobe. Pravica sorodnikov in sosedov do prigovora in predkupa pri prodaji nepremičnin je skupna vsem sistemom slovanskih prav. Kaj pa izvira od rodovnega življenja starih Slovanov, oziroma kaj je nastalo pod vplivom tuje zakonodaje, še ni ugotovljeno. Primitivno rodovno življenje se je krepko protivilo prehodu nepremičnine v tuj rod in v tuje roke. Od tod je tudi izvirala pristni slovanski pravni običaj, da kupec pri prodaji vaških nepremičnin dogovorjeni ceni še doda neko nagrado.³⁰ Šele nato je sledila uvedba v posest po vseslovanskem »pristavu«.³¹

Predstavitelj slovanske vasi je bil »vaški zbor«, ki je igral važno vlogo v upravi in sodstvu. Ko je prešlo medsebojno jamčevanje za zločine na teritorialne zajednice, se je razvila kolektivna odgovornost vasi oziroma širše teritorialne zajednice (soseske, okoline, opole). Bila je tako krepko zasidrana v narodovem značaju, da je zapustila še v 13. stoletju vidne sledove v bizantinskih vaseh južne Makedonije (t. zv. fonikon).³²

Po prevladujočem mnenju je sloj svobodnih vaščanov, ki je bil sprva najštevilnejši, hitro nazadoval. En del se je povzdignil v plemstvo, večina pa je gospodarsko in socialno propadla. Gotovo je zemljiško gospodstvo močno preoblikovalo »slovansko vas«. Vse premalo vemo še o razvoju vaških in župnih zborov na jugoslovanskih tleh od jadranske obale in otokov do notranjosti srednjeveške Srbije, kjer

²⁹ Lj. Karaman, Iz kolijevke hrvatske prošlosti, Zagreb 1930, 152 sl., 169, 208 sl.

³⁰ A. Соловьевъ, Особенности договора продажи недвижимостей въ славянскомъ правѣ. Прzew. hist. prawny II. 3 sl.

³¹ M. Kostrenčić, Fides publica (javna vera) u pravnoj istoriji Srba i Hrvata do kraja XV. veka. Posebna izdanja srp. kr. akad. LXXVI. Beograd 1930, 65—70.

³² A. Solovjev, Το Φονικον. Arhiv za pravne i društ. nauke. XLII. 1932., 23—33, zl. 30 sl.

je car Dušan prepovedal vse »zbore sebrov.«³³ Le v slovenskem pravnem območju poznamo globlje po zaslugi M. Dolenca od konca srednjega veka dalje nove »vaške zборе«, t. zv. vinogorske zборе.³⁴

Kadlec³⁵ je tudi smatral za nepravilno mnenje, da Slovani niso mogli ustanoviti lastnih držav brez zunanje pomoči. Tega mnenja ne bi izpremenile domneve L. Hauptmanna,³⁶ da je poslovenjen drobec Avarov zavladal Moravcem in jim dal državno edinstvo pod Rastislavom, ali da so ustvarili Hrvatje južnim Slovanom državne organizacije od Karantanije do Duklje (Zete).

Staroslovanska družba je poznala kljub enakosti rodovnih članov, ki se še zagovarja,³⁷ diferenciacijo, ki je temeljila na materialni podlagi, na bogastvu in končno na telesni moči. Izgleda, da so bili nekateri rodovi sploh »plemeniti«. Ta diferenciacija je rastle s prilivom tuje krvi, z geografskimi vplivi, vplivi tujih držav in duhovnega okolja v novih bivališčih. Oni Slovani, ki so zavzemali nove naselbine po dolgotrajni borbi, so se hitreje organizirali. Vojno stanje je sploh olajšalo razvoj avtoritete poedinca-vodje. Posebno ugodno področje je bilo tam, kjer sta trčili skupaj dve rasi. Pri tem se je izkazala velika svobodoljubnost in hrabrost Srbov tako, da moremo smatrati kot bistven element v nastoji in razvoju srbske države — v o j a - š k i.³⁸

Enako se pa tudi nikdar dovolj ne naglašajo vplivi iz bizantinskih provinc.³⁹ Bizantinsko carstvo je skušalo s prigovarjanjem, darili, naslovi i. dr. potegniti posa-

³³ A. Solovjev, Sebrov zbor, Arhiv za pravne i društv. nauke XXXIV. 1928, 170—177.

³⁴ M. Dolenc, die Rechtsidee des Kollektivismus im slovenischen Volksrechte, Przewodnik histor. prawny II. Lwów 1931, 93—107., s pregledom literature 107.

³⁵ Kadlec-Taranovski, Prvobitno slovensko pravo pre X veka, Beograd 1924, 14.

³⁶ L. Hauptmann, Uloga... Rad 243., 225; prim. Slov. Pravnik XLVI. 1932, 126.

³⁷ F. Šišić, Povjest Hrvata za narodnih vladara. Zagreb 1925, 196; Kadlec-Taranovski, o. c., 43.

³⁸ N. Radojčić, Recenz. Mladénovitcha, L'état serbe du moyen âge. Paris 1931. v Glasniku skop. nauč. dr. X (5). 1932. 254, 257.

³⁹ N. Radojčić, O Solovjevi knjigi »Zakonodavstvo Stef. Dušana« 1928, Glasnik skop. nauč. društva VII-VIII. 1930, 387; K. Tymieniecki, Społeczeństwo, 128 sl.

mezne »kneze« južnih Slovanov na svojo stran. S tem je bila pospešena ožja in krepkejša državna organizacija, ki je precej kmalu v srednjeveški Srbiji izkoreninila rodovno osveto in zamenjala sistem kompozicije s sistemom javnega kaznovanja. Ona je tudi pretvarjala župane v dvorjane in zemljiške gospode, ki so pričeli grabiti plemensko dedovino. Toda dolžnosti naroda do države si v starejši dobi ne smemo predstavljati tako razvitih, kakor meni Kadlec.⁴⁰ Njegov seznam javnih bremen kaže že močne vplive Bizanca in frankovske države.

Velika razlika v razvoju starohrvatske in srbske države izvira iz njihovih osnov.⁴¹ Hrvatska država niti v 10. stoletju ni bila zedinjena in centralizirana. Poleg primorskega dela so živeli svoje politično življenje Neretljani, Posavska in liško višavje. O skromnem gospodarstvu kneza Trpimira priča dejstvo, da je prišel v denarno zadrego ob prvem poskusu, da bi opremil s potrebščinami svojo zadužbino in si izposoja denar pri splitskem nadškofu iz bizantinskega ozemlja.

Zaključujem z ugotovitvijo, da se dajo po današnjem stanju vede pravni, gospodarski in socialni temelji kulturnega razvoja Slovanov, ki jih je z mojstrsko roko narisal K. Kadlec, le z novimi potezami dopolniti, ne pa bistveno izmenjati. Kongres slovanskih pravnikov naj da tudi krepko pobudo za znanstveno delo na polju slovanske pravne zgodovine v bratski vzajemnosti, da bi bila ta slika Kadlečeva čimbolj popolna in brezvrzelna!

⁴⁰ Kadlec-Taranovski, o. c., 45; K. Tymieniecki, *Spółczesność*, 203.

⁴¹ Prim. Kadlec-Taranovski, o. c., 5; L. Katić, *Saksonac Gottschalk na dvoru kneza Trpimira*. Bogoslovska Smotra XX. Zagreb 1932, 412, 415—417, 424; M. Barada, *Dinastičko pitanje u Hrvatskoj XI. stoljeća*. Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku L. Split 1932, 166—170, 175—178.

Zastaranje (po pravnih redih slovanskih držav).

Prof. Lapajne, Ljubljana.

(Konec.)

Zastoj (ustavitev) zastaranja. — Redkejši pojav v primerjanju s prekinitvami, je zastoj zastaranja. Poznamo dve vrsti zastoja: 1. zastoj toka zastaranja (Fortlaufshemmung), ko pričeti zastaralni rok radi zastojne činjenice neha teči, a se nadaljuje po prestatku činjenice; 2. zastoj poteka zastaranja (Ablaufshemmung), ko se tok zastaralnega roka kljub zastojni činjenici nadaljuje, a se ne more dovršiti, dokler ne poteče zakonito določen čas po prestatku činjenice. Zastoj toka zastaranja je starejša, zastoj njegovega poteka mlajša oblika zastoja; a že o. d. z. pozna obe obliki (prvo kot načelo, drugo kot izjemo); prav tako nem. drž. zak. Kadar nastane zastojna činjenica še pred poškodbo pravice, zastaranje sploh ne prične teči.

Zastojne činjenice morajo biti predvidene v zakonu. V splošnem so činjenice, ki ovirajo, da bi bil interesent pozvan pred sodišče, in sicer: A. iz razlogov objektivne narave, ki nastanejo neodvisno od osebe preskribenta, B. iz razlogov subjektivne narave, ki nastanejo v osebi preskribenta, C. radi osebnih razmerij med preskribentom in interesentom, ki sicer ne onemogočajo citacije interesenta pred justico (niti objektivne, niti subjektivne), radi katerih pa vendar zakonodajci take citacije ne pričakujejo. — Poglavitne zastojne činjenice po primerjanih zakonodajah so: ad A. a) Juristicij (zastoj pravosodstva) n. pr. po § 1496 o. d. z., § 1310 nač. čl., § 944 grdj. z., § 203 nem. in dr. V § 1496 je ta zastoj konstruiran kot zastoj toka zastaranja, v § 203 nem. pravilneje kot zastoj njegovega poteka (preskribent mora uveljavljati poškodovano pravico v šestih mesecih po odpravi juristicija). Enak zastojni učinek ima nemožnost občevarja s sodiščem, dasi ni ustavilo poslovanja n. pr. ob časih kuge, poplave in drugih katastrof. — b) Upor dolžnika zoper izdano plačilno povelje v sodnem opominjevalnem postopanju; zastaranje se ustavi od vložitve opominške tožbe odn. prošnje do tega upora. — c) Prijava terjatve k stečaju, ako se njena likvidnost na ugotovitvenem naroku osporava; zastaranje se ustavi od prijave terjatve do poteka roka, ki se odredi za vložitev tožbe. — č) Pismeno reklamiranje preplačanih pristojbin in odškodninskih zneskov proti železnicam; zastaranje zastane do pismene re-

žitve reklamacije. — d) Prijava zahtevkov iz zavarovalnih pogodb po modernih zakonih o zav. pog. (nem., staroavstr. § 19); zastaranje zastane do pismene rešitve zavarovalnice. — e) V tistih državah, ki poznajo sodno poravnavno postopanje izven stečaja, prijava terjatve k temu postopanju; zastaranje zastane, dokler traja poravnavno postopanje; ako se doseže poravnava, še do poteka dovoljenega plačilnega roka. Ako se poravnava izjalovi in sledi otvoritev stečaja, veljajo že znane določbe stečajnih zakonov (zastoj traja naprej, a preneha, ako se je prijavljena terjatev osporavala, s potekom roka, odrejenega za vložitev tožbe). — f) Povsem moderen, a vrlo potreben primer zastoja je še oni § 207 nem., ki ga prevzema § 1308 nač. čsl. tega besedila: »Zastaranje pravice, ki pripada zapuščini... ali zastaranje pravice zoper zapuščino se ne dovrši prej, kakor šest mesecev potem, ko so dediči zapuščino nastopili, ali je bil otvorjen stečaj nad zapuščino, ali se je mogla uveljavljati pravica s strani zastopnika zapuščine ali zoper njega«. — Črnogor. imov. zak. ne navaja posameznih zastojskih činjenic, govori marveč v čl. 632 splošno o »neodoljivih ovirah, zahtevati pri sodišču plačilo dolga« (kar morejo biti tudi ovire subjektivne narave).

ad B. a) Poslovna nesposobnost ali poslovna omejenost preskribenta radi nedoletnosti ali duševnega obolenja, ako in dokler nima zakonitega zastopnika (§ 1494 o. d. z., § 1307 nač. čsl., § 942 gradj. z., § 206 nem., čl. 2252 c. c., § 6 staroavstr. prekl. reda). Že po o. d. z. je, kakor po nem. drž. z., konstruirana ta zastojska činjenica kot primer zastoja poteka (ne toka) zastaranja: Zastaranje teče dalje, a se ne more dovršiti, dokler ne potečeta 2 leti (6 mesecev) po prestatku zastojske činjenice (bodisi, da dobi preskribent zakonitega zastopnika, bodisi, da postane poslovno sposoben). Zastoj velja v splošnem na korist preskribentu, po frc. pravu pa tudi na korist njegovih upnikov. Kolikor so tudi poslovno omejene osebe pravdno sposobne, zastoj po (pravilni določbi) § 206 nem. ne velja. — b) Neprostovoljna odsotnost v civilni ali vojaški (»javni« čsl. nač.) službi po določbah § 1496 o. d. z., § 1310 nač. čsl., § 944 gradj. Nem. drž. zak. je to zastojsko činjenico kot preživelo opustil. Gre za zastoj toka zastaranja: zastaranje se za čas odsotnosti ustavi. Po besedilu § 1475 odz. bi se zdelo, da velja neke vrste zastoj (računanje samo polovice poteklega časa v zastaralni rok) tudi na korist prostovoljno (najmanj eno leto) odsotnim preskribentom; vendar se tolmači § 1475 tako, da velja le za priposestovanje, ne za zastaranje. —

c) Code civil pozna še primer zastoja zastaranja na korist omoženim ženam (čl. 2255, 2256), in na korist dediča, ki je nastopil dediščino cum beneficio inventarii in je zapustnikov upnik (čl. 2258); zadnji primer pozna tudi blg. zak.

ad C. Razmerja, radi katerih primerjane zakonodaje ne pričakujejo, da bi se udeležene osebe citirale pred justico, in jim radi tega ne škoduje opustitev reakcije na poškodbo pravice ob trajanju razmerij, so: a) Razmerje med soprogi (tudi putativnimi, ne ločenimi) po § 1495 o. d. z., § 1309 nač. čsl., § 943 grdj. z., § 204 nem., c. c., blg. z. — b) Razmerje med roditelji in otroki ob nedoletnosti otrok odn. dokler traja roditeljska oblast (ibidem). — c) Razmerje med varuhi in varovanci ob trajanju varuštvenega razmerja (ibidem). Varuštvo je razumeti v širšem smislu skrbstva, ker obsega tudi preklic in pripomočništvo (§ 4 prekl. r.). — č) Končno po čl. 632 črnog. imov. z. razmerje med gospodarjem in hišnimi posli (»družino«) ob trajanju službenega razmerja. — Vse te zastojne činjenice povzročajo zastoj toka zastaranja.

Naj omenim še dva zgleda po m. m. napačno uzakojenih primerov zastoja. V prvi vrsti določbo § 202 nem. drž. zak., ki pravi: »Zastaranje je ustavljeno, dokler je činitev odgodena«. Dokler je činitev odgodena (n. pr. terjatev ni dospela), pravica sploh ni poškodovana in manjka prve in osnovne predpostavke za otvoritev zastaranja. Nemški zakonodajec se je dal zapeljati od Windscheidove konstrukcije zahtevka, češ da nastane zahtevka hkratu s pravico (kot njen zaščitni paladij). Pravilno nastane (po Dernburgu, Eneccerusu in mojem izvajanju) šele iz poškodbe pravice, torej pri odgodenih činitvah (ne z nastankom terjatve, temveč) s potekom termina v zvezi z nespornitvijo. — Iz istega uvaževanja je pojmovno napačna določba blg. zak., »da je pri pogojnih pravicah zastaranje ustavljeno do nastopa pogoja«.

Zastaralni rok. — Poleg doslej spoznanih dveh pozitivnih predpostavk zastaranja (poškodbe in zastarljivosti poškodovane pravice) je treba za dovršitev zastaranja še tretje, poglobilne: poteka zakonito določenega zastaralnega roka. Nadaljnjih predpostavk ni treba, zlasti ne poštenja (bona fides) interesenta t. j. da bi ne smel vedeti za poškodbo pravice in bi se ne smel nadejati svoje razbremenitve. — Dolgost zastaralnih rokov je za razne pravice različno določena, ne le če primerjamo zakonodaje med seboj, ampak tudi v posameznih zakonodajah in sicer tako različno, da te stvarine na tem mestu ne morem izčrpno ob-

delati. — Skupno vsem primerjanim zakonodajam je, da poznajo generalni (občni, redni, načelni) in več specialnih (posebnih, izrednih, izjemnih) zastaralnih rokov. Generalni rok, ki je (neprimerno) daljši, kakor so specialni, velja podredno, kadar v zakonodaji ni predviden specialni zastaralni rok. — Generalni zastaralni rok je večinoma 30 let (§§ 1478 do 79 o. d. z., §§ 1294 nač. čsl., § 195 nem., čl. 2262 c. c., čl. 626 črn); daljši je v Vojvodini (32 let); krajši (10 let) po st. 692 svoda in 24 let po § 930 a grdj. zak. — Kadar teče zastaranje na breme privilegiranih oseb (jurističnih), se podaljša generalni zastaralni rok na 40 let (§ 1485 al. 1 o. d. z., § 1297 nač. čsl., dočim je čl. 2227 ta privileg že odpravil.) — Kadar se v 30letnem zastaralnem roku ni nudila vsaj trikrat prilika za izvrševanje poškodovane pravice, se podaljša zastaralni rok za toliko časa, da se ponudi prilika v tretje (§ 1484 o. d. z., § 1296 nač. čsl.).

Tudi specialni zastaralni roki, ki so v splošnem krajši kakor generalni, so različno dolgi, tako različno, da se čuje po vseh državah zahteva po njih poenostavljenju. — Pri nekaterih pravicah n. pr. služnostnih vpliva na različnost zastaralnega roka vrsta poškodbe: Po § 1488 o. d. z. (§ 1302 nač. čsl.) zastarajo služnosti ob kršitvi (ob uporabi obremenjenega) v 3 letih, ob samopoškodbi (zanemarjanju) v 30 letih. Razlika je utemeljena v različni stopinji zainteresiranosti obremenjenca (napačno pa je govoriti v prvem primeru o »*usucapio libertatis*«). — Pri drugih pravicah je bila merodajna za uzakonitev krajših (2—4 letnih zastaralnih rokov) njih vrsta (kategorija). Sem spadajo zlasti: a) Terjatve na periodične (občasne) činitve (obresti, rente, vzdrževalnine, preživitvene dajatve, anuitete), ki zastarajo po § 1480 o. d. z. (§ 1295 nač. čsl.) v 3, po § 197 nem. v 4 letih; osnovna pravica (*Bezugsrecht*) je podvržena generalnemu zastaralnemu roku); b) Terjatve iz poslov vsakdanjega življenja (prometa), ki zastarajo po § 1486 o. d. z. (§ 1299 nač. čsl.) v 3, po § 196 nem. v 2 letih. Krajši zastaralni rok je opravičen, ker je v navadi, da se plačujejo te terjatve sproti; c) Odškodninski zahtevki, ki so po § 1489 o. d. z. (§ 1303 nač. čsl.) podvrženi dvojnemu zastaralnemu roku: 3letnemu a *tempore scientiae*, 30letnemu a *tempore poškodbe*. — Poleg teh kratkih zastaralnih rokov mrgoli po primerjanih zakonodajah še nebroj specialnih rokov v dolgosti od I meseca do 10—20 let. — V enem primeru je specialni zastaralni rok enako dolg kakor generalni, namreč za tzv. judikatne obligacije (po staroavstr. just. min. n. z dne 21. julija 1858 št. drž. zak. 105, § 1304 čsl., § 218 nem.):

Judikatne obligacije zastarajo šele v 30 letih, dasi bi bil z judikatom priznani zahtevek podvržen krajšemu zastaranju n. pr. obrestni, odškodninski in dr. — Slično pravno misel uzakonjuje čl. 630 črn.: Zahtevki, ki bi zastarali po čl. 627—629 v 5, 4 ali 3 letih, zastarajo šele v 30 letih, ako se je napravila o njih zakonita listina, ali če so se s privolitvijo dolžnika poračunali v določen, v denarju izražen dolg; v zadnjem primeru govorimo o inverziji, ki je znana tudi fr. zastaralnemu pravu. — Kakor vidimo, so zastaralni roki izračunani vedno po letih, ozir. po mesecih, nikdar po drugih časovnih odlomkih. Dan poškodbe (izjemoma doznanja poškodbe) se ne računa v zastaralni rok, a zadnji dan zastaralnega roka mora za dovršitev zastaranja poteči popolnoma. To uzakonjuje čl. 631 črnogor. izrečno, a velja tudi za ostale primerjane zakonodaje.

Učinek zastaranja. — Če trdi § 1451 o. d. z., da je »zastaranje zguba pravice, ki se ni izvrševala...«, a § 1273 čsl. nač., da »prestajajo z zastaranjem pravice,« sta te dve trditvi pravilni le z nastopnimi utesnitvami:

A. Dovršeno zastaranje ne učinkuje ipso facto, ampak le pod pogojem, da interesent zastaranje sodno ali izvensodno uveljavlja. Primerjane zakonodaje (§ 1501 o. d. z., § 1315 nač. čsl., § 949 grdj., čl. 2223 c. c., čl. 635 črn., blg. zak.) izražajo to pogojnost učinkovanja zastaranja navadno z določbo, »da sodišče ne sme upoštevati zastaranja uradoma, ampak mora čakati na prigovor stranke«. Manj tesno (in pravilneje) uzakonjuje isto pogojnost § 222 al. 1. nem. češ, da je »zavezanec po dovršitvi zastaranja upravičen, činitev zabraniti (odkloniti).« — Nepogojnost učinkovanja zastaranja pozna ruski svod, po katerem se uvažuje zastaranje iz uradne dolžnosti; neka izjema pogojnosti je znana tudi staroavstr. mandatnemu postopanju (ki jo Čsl. razširijo na menično), po katerem sodišče ne sme izdati mandata za zastarano terjatev, ampak mora otvoriti redno postopanje (v katerem pa zopet ne uvažuje zastaranja, ako se toženec nanje ne sklicuje, tako da ima izjema v tem primeru le formalnopravni učinek). — Interesent more uveljavljati zastaranje, ki je nastopilo, ne le modo excipiendo, ampak tudi modo agendi, tožec preskribenta na ugotovitev neobstoja zastarane pravice, na proglasitev neveljavnosti izdane zadolžnice, na izbris zastarane hipoteke in sledeče. (§ 1499 o. d. z., § 1313 nač. čsl.) — Uveljavljanje zastaranja postane nemogoče, ako se mu interesent odreče (čl. 2220 c. c.). To more storiti le oseba, ki prosto razpolaga s svojo imovino (čl. 2222 ib.). Etičnih povodov za opustitev uveljav-

ljanja ali za odrečenje je dosti (»nežnost vesti«, ki veleval dolžniku, spolniti tudi od upravičencev zanemarjene pravice). Odrečenje je izrečno ali konkludentno (čl. 2221 ib.); zadnje zlasti v primerih, ko interesent zastarano pravico pripozna ali zavaruje ali plača obresti ali del glavnice (čl. 2221 ib., § 222 al. 3 nem.). Plačilo odpravlja učinke zastaranja, dasi bi bilo dano plačilo v nepoznanju nastopivšega zastaranja (§ 222 al. 3. ib.). Zadostuje namreč, da se zastaranje ni pozitivno uveljavljalo, kar je pogoj za njegovo uvaževanje. Pripoznanje in zavarovanje pa se moreta spodbijati radi zmote. Ali se more prigovarjati zastaranje le v prvi (najnižji) sodni stopnji ali tudi v višji in najvišji, zavisi od formalnega (pravdnega) prava. Na področju staroavstr. c. pr. r. se more uveljavljati le v prvi, ker so »nova« izključena iz razpravljanja v apelac. in reviz. stopnji; po čl. 2224 c. c. pa se more uveljavljati prigovarjanje še v apelac., ne več v kasac. instanci.

B. Iz kršitve pravic nastane upravičencu (kot preskribentu) proti kršilcu ali obremenjencu (kot interesentu), kakor smo videli, za h t e v e k na institucijo tistega stanja, ki bi bilo po vsebini pravice moralo nastopiti, a ni nastopilo, ali zahtevek na r e s t i t u c i j o tistega stanja, ki bi se po vsebini pravice ne bilo smelo premeniti, pa se je premenilo. Izza kršitve imamo torej poleg speče pravice bdeč zahtevek. Ako traja stanje poškodovanja naprej do poteka zastaralnega roka, je umljivo, da doleti učinek zastaranja (zguba, prestanek) bdeči zahtevek, ki je tudi materialno-pravna pravica (terjatev na institucijo ozir. restitucijo), ne speče pravice. Poškodovana pravica trpi radi zgube (prestanaka) zahtevka le posredno radi tega, ker se, odkar je oropana zahtevka kot edinega sredstva za svoje prisilno realiziranje, ne da več proti volji (!) interesenta uspešno uveljavljati. Z gospodarskega stališča zgubi s tem skoraj ves pomen, a ne ostane brez pravnega pomena: Ker je z dovršitvijo zastaranja ugasnil le zahtevek, se da pravica sama še vedno prostovoljno spolniti; dolžnik n. pr. more prostovoljno plačati zastarano terjatev, služnostni obremenjenec prostovoljno trpeti nadaljevanje služnosti, ki se radi zastaranja ne da več uveljavljati s konfesorijo. Vsako tako prostovoljno spolnjevanje zastaranih pravic je spolnjevanje v tehniškem smislu, ni liberaliteta. Toleriranje takega spolnjevanja se tudi ne sme tolmačiti kot odrečenje učinkom zastaranja. Kajti prostovoljna spolnitev je možna celo potem, ko se je obremenjenec poslužil prigovora zastaranja pred sodiščem, in je bila odbita zoper njega vložena tožba na plačilo

zastarane terjatve. Vse to bi bilo nemogoče, ako bi bila neposredni predmet zastaranja poškodovana pravica sama, kakor zatrjujejo uvodoma cit. § 1451 o. d. z. in § 1273 čsl. nač. — Zakonodajci izražajo možnost prostovoljnega spolnjevanja zastaranih pravic na ta način, da izključujejo kondiciranje plačila zastarane terjatve (§ 1432 o. d. z.). To izražanje je dosti pretesno; prvič, ker morejo zastarane terjatve biti predmet ne le veljavnega prostovoljnega plačila, ampak tudi drugih veljavnih pravnih prememb (novacije, zavarovanja); drugič, ker izključitev kondikcije ne velja le ob plačilu zastaranih terjatev, ampak prav tako ob prostovoljni spolnitvi drugih zastaranih pravic n. pr. služnosti, realnih bremen. — Dopusča se kondikcija izjemoma (§ 1433 o. d. z.) na korist plačnika, ki ni mogel prosto razpolagati s svojo lastnino.

Izvedeno velja tudi za primer kršitve lastninske pravice, torej pravice, ki se ne izvršuje na breme drugih in gre za ohranjanjem obstoječega stanja. Čim je kršena, se razvije tudi iz nje restitucijski zahtevek (vindikacijski ozir. negatorni), ki je podvržen zastaranju (§ 1288 čsl), tako da postane lastninska pravica ob neizrabi zahtevka v zastaralnem roku oropana edinega sredstva za svoje prisilno realiziranje; prostovoljno pa more interesent n. pr. tat tudi še po ugasnitvi vindikacijskega zahtevka odtegnjeno stvar lastniku (katerega lastninska pravica ostane ohranjena) veljavno vrniti; prav tako postane lastnikov dominium zopet cum re, ako pride odtegnjena stvar po naključju nazaj v njegove roke. — Kar razlikuje učinek zastaranja v tem primeru od učinka v drugih, je to, da zastara vindikacijski zahtevek zgolj proti kršilcu (prvemu interesentu) in njegovim naslednikom in da nastane lastniku nov vindikacijski zahtevek z novim zastaralnim rokom, ako preide stvar v roke osebe, ki ni kršilcev naslednik (v roke novega interesenta). Dočim zgubi ob kršitvi drugih pravic upravičenec z zastaranjem zahtevka zakonito sredstvo za prisilno realiziranje pravice definitivno, mu ob kršitvi lastninske pravice to sredstvo oživi, čim pride stvar n. pr. v roke tatovega tatu. — Tako rešuje ta znameniti, dasi malo praktični spor (radi razširjenega originalnega pridobivanja) en del civilistov. Ehrenzweig pa še izreka za nezastarljivost vindikacijskega zahtevka, smatrajoč pravni položaj, po katerem je na eni strani zastaral lastniku vindikacijski zahtevek, a na drugi strani kršilec (radi svoje nepoštenosti) lastninske pravice ni priposestvoval, za »pustolovščino«. Te pustolov-

ščine ni, ker je kršilec (tat) v tem položaju posestnik in uživa posestno zaščito tudi proti (okradenemu) lastniku.

Ob samopoškodbi pravice ne potrebuje upravičenec nobenega zahtevka, da se reši iz položaja preskribenta. Zadostuje, da pred potekom zastaralnega roka povzame izvrševanje zanemarjene pravice (vsakdanji pojav). Ako pa pusti, da poteče zastaralni rok, ne da bi povzel izvrševanje pravice, prestane tudi njemu možnost povzema in z njo edino zakonito sredstvo za prisilno realiziranje pravice. Zastaranje ima torej tudi tukaj za svoj neposredni predmet možnost povzema izvrševanja zanemarjene pravice, dočim je pravica sama prizadeta le posredno in sposobna odslej zgolj za prostovoljno spolnjevanje, noviranje, zavarovanje in sl., ne več za prisilno realiziranje. Vse to se da izvajati tudi iz zakona, ker izključuje § 1432 o. d. z. kondiciranje plačila zastarane terjatve, ne da bi razlikoval, ali je zastarala terjatev — prinosnina ali terjatev — iskovina. V zadnjem primeru se je upnik s tem, da ni šel iskat plačila dospеле terjatve, sam poškodoval in ako je zanemarjal pot do dolžnika ves zastaralni rok, tudi sam oropal edinega sredstva za prisilno izterjanje terjatve; prostovoljno plačilo pa je še možno in veljavno, ker terjatev sama ni ugasnila.

Kar se tiče učinkov zastaranja, naj navedem še določbo § 224 nem., ki je pravilna in se prakticira praeter legem tudi drugod: »Z zahtevkom v glavni stvari ugasne tudi zahtevek na postranske, od glavnega zahtevka neodvisne činitve, dasi še ne bi bilo dovršeno zastaranje, ki velja za postranske činitve«.

Zastaranje prigovorov. — Odgovor na vprašanje, ali zastarajo prigovori (na zahtevo tožnika), je v slovetvu sporen, po zakonodajah nerešen, a judikature kolebajo. Rimljani so zatrjevali nezastarljivost (perpetuiranje) prigovorov (quae ad agendum sunt temporalia, ad excipiendum sunt perpetua). Nasprotno se je postavil judikat št. 36 stare Avstrije na stališče zastarljivosti vseh prigovorov. Kakor bomo videli, sta napačni obe stališči, ker generalizirata normi, ki sta pravilni za nekatere prigovore, nepravilni za druge. »Prigovor« (exceptio) namreč ni enoten pravni pojem, in zato tudi odgovor na stavljeno vprašanje ne more biti enoten. Dosti pravilno pot ubira § 1317 nač. čsl. odz., ki uzakonjuje načelno zastarljivost prigovorov, a dopušča izjemno nezastarljivost v primerih, ki jih bo o. d. z. izrečno predvidel. A tudi § 1317 čsl. bo pravilen le, če se razume pojem »prigovor« v ožjem smislu samostojnih prigovorov, zakaj nesamostojni prigovori so po svo-

jem bistvu nezastarljivi. — *Nesamostojne* prigovore imenujemo tiste, ki pobijajo vtoženo pravico, peremptorično ali dilatorično, s faktične ali pravne strani; *samostojne* tiste, ki vložene pravice ne pobijajo, a uveljavljajo proti njej toženčeve protipravice. (Nekateri civilisti pa uporabljajo naziva »nesamostojen« in »samostojen« prigovor baš v obratnem smislu). Zgledi nesamostojnih prigovorov v mojem pomenu so: nedospelost vtožene terjatve, njena pogojnost v zvezi s pendenco ali deficiranjem pogoja, exceptio non adimpleti contractus in dr. Zgled samostojnega prigovora je zlasti pobotanje. Nesamostojni prigovori morajo biti nezastarljivi, ker jih toženci ne morejo uveljavljati, kadar bi sami hoteli, ampak morajo čakati, da pridejo v položaj tožencev, kar zavisi od tožnikove volje; če bi bili zastarljivi, bi se jih tožnik otresele z zavlačevanjem tožbe. Nasprotno morajo biti samostojni prigovori podvrženi zastaranju, ker se opirajo na prav enak pravni individij (zahtevek), kakor tožbe, in je često zavisno od golega naključja, ali se uveljavljajo modo agendi ali excipiendo. Dolžnik n. pr. more uveljavljati svojo protiterjatev proti upniku pred vsem s tožbo, a tudi s prigovorom pobotanja, če ga prehití upnik s svojo tožbo. Če je toženčeva protiterjatev zastarana, mora biti tožniku dopusten prigovor zastaranja replicando, kakor bi bil dopusten excipiendo, ako bi bila vtožena protiterjatev. — Od načela zastarljivosti samostojnih, na poseben zahtevek oprti prigovorov poznamo izjeme, katerih upravičenost pokažem najlažje na določbi § 933 al. 2 o. d. z. Po njej se jamčevalni prigovori perpetuirajo (pod pogojem, da je pridobitelj hibne stvari hiboizročitelju v zakonitem roku naznanil). Jamčevalni prigovori so samostojni v gori izvedenem smislu, ker so oprti na poseben jamčevalni zahtevek. Po tem takem bi morali biti podvrženi zastaranju (po nov. III prekluziji), naj se uveljavljajo s tožbo (n. pr. ko je pridobitelj izročitelja že plačal) ali s prigovorom (ko ga še ni plačal, in nastopi s tožbo izročitelj). Tako je tudi bilo po o. d. z. pred III. nov., a se je izkazalo, da je neprimerno; izročitelji so čakali s tožbami, da je potekel kratki zastaralni rok jamčevalnemu prigovoru, narkar so dosegli obsodbo v plačilo, ne da bi bil jamčevalni prigovor pripuščen v razpravo. Novela je temu stanju odpomogla s tem, da je (po zgledu starejšega trgovinskega prava) napravila izjemo zastarljivosti samostojnih prigovorov in uzakonila perpetuiranje jamčevalnega zahtevka (pod gori navedenim pogojem). Ta izjema je utemeljena po m. m. v slični psihologiji preskribenta, kakršno smo ugotovili

pri upniku z ročno zavarovano terjatvijo: Pridobitelj hibne stvari je objektivno poškodovan (ker ima pravico na dobavo brezhibne), a subjektivno te škode ne občuti, dokler stvari ni plačal (spolnil pogodbe s svoje strani); to ga zapelje, da se ne meni za zastaralni rok ozir. da ne reagira, kakor reagira v primeru, da je stvar plačal. — V sličnem položaju, kakor jamčevalni upravičenci, so sopogodbениki, ki so bili k sklenitvi pogodbe prisiljeni ali ob njeni sklenitvi prevarjeni ali opeharjeni preko polovice prave vrednosti. Dokler niso spolnili pogodbe s svoje strani, se ne čutijo poškodovane (dasi so objektivno); zato ne tožijo, ampak čakajo, da bodo toženi in da bodo kot toženci prigovarjali neveljavnost pogodbe. Po franc. jurisprudenci jim resnično ostane očuvan ta prigovor in perpetuum, kakor pri nas jamčevalnim upravičencem. Tudi neka staroavstr. razsodba iz l. 1916 je izrekla, da prodajalcu, ki je prodal zemljišče za ceno pod polovico prave vrednosti, ne prične zastarati spodbojna pravica, dokler je v posesti prodanega zemljišča. Vendar de lege lata (§ 1487 o. d. z.) pravilnosti tega judikata ni pritrditi. § 1487 ustanavlja za navzočno spodbojno pravico trileten rok, ne da bi razlikoval, ali se uveljavlja modo agendi ali excipiendi; ako bi triletni rok ne veljal za eksepcijo, bi moral po zgledu § 933 al. 2 spodbojni upravičenec v tem roku spodbijanje protivniku vsaj zapretiti (naznaniti pogodbeno hibo), kar mu de lege lata ni naloženo. — Spodbijanje poslednje volje excipiendo je dopustiti še po poteku triletnega roka § 1487 o. d. z.

Nobena izjema, a neka dodatna norma velja za zastarljivi prigovor pobotanja, a se razume iz bistva tega instituta, tako da njena uzakonitev ni vprav nujna. Pobotanje učinkuje ex tunc t. j. izza trenutka, ko sta postali terjatvi pobotni, ne šele izza trenutka uveljavljanja pobota. Iz tega sledi, da je replika zastaranja toženčeve protiterjatve s strani tožnika uspešna le tedaj, ako je bila toženčeva protiterjatev zastarana, še preden je dospela tožnikova terjatev. Če pa toženčeva protiterjatev ob dospelku tožnikove terjatve še ni bila zastarana, je bilo pobotanje učinkovito, in tožnik ne uspe z repliko zastaranja. Ta norma je praktična, ker tožniki radi čakajo z vtoženjem lastne terjatve, dokler ne poteče zastaranje toženčeve protiterjatve.

Podrobne norme.

Dogovori o zastaranju. — Dasi je zastaranje civilnopravni institut, je le v tesnih mejah popustnega (dispozitivnega) značaja. Za dogovore o zastaranju velja po

vseh primerjanih zakonodajah, kar pravi § 225 nem. drž. zak.: »Zastaranje se s pravnim poslom ne more niti izključiti, niti otežiti. Olajšanje zastaranja, zlasti okrajšanje zastaralnega roka je dopustno« (§ 1502 o. d. z., § 1316 nač. čsl., § 950 grdj., čl. 2220 code civ.). Planiol je v teoriji tudi zoper dopustnost okrajšanja zastaralnega roka, a od zakonodaj mu pritrjuje le čl. 129 švic. obl. pr. Staroavstrijski sistem prepoveduje okrajšanje zastaralnega roka le v redkih primerih (§ 4 zak. o poslih na obroke, §§ 19, 22 zak. o zavar. pog.).

Accessio temporis. — Zastaralni rok (zlasti dolgi občni) se redko dovrši med istim interesentom in preskribentom, med katerima je pričel teči. Ob poteku zastaralnega roka imata često že obadva naslednike, univerzalne ali singularne. Po vseh primerjanih zakonodajah (prim. § 1493 o. d. z., § 1306 nač. čsl., 221 nem.) se v takih primerih odlomek časa, ki je potekel pod auktorjem, vračuna na breme preskribentovega ozir. na korist interesentovega naslednika. Ker se bona fides ne zahteva na strani interesenta — auktorja, zato ne škoduje njegovemu nasledniku vednost, da izkorišča auktor preskribentovo nemarnost.

Privilegi. — Videli smo, da se podaljša na korist privilegiranim osebam (jurističnim) občni zastaralni rok od 30 na 40 let. Za take primere potrebujemo odgovora še na več podrobnih vprašanj: a) Ali velja podaljšani zastaralni rok tudi tedaj, ko je hkratu privilegirani interesent n. pr. za terjatve društev proti društvom? § 1473 o. d. z. (2. st.) potrjuje to vprašanje (tako da ne velja rečenica: *Privilegiatus contra privilegiatum non utitur suo privilegio*). — b) Ali koristi v primeru, ko je privilegirana oseba v pravni skupnosti z nepriviligirano, privileg tudi zadnji? § 1473 (1. st.) o. d. z. in § 1284 čsl. v zvezi s § 1297 potrjujeta tudi to vprašanje, kadar je skupnost nerazdelna (*privilegium ex connexione rei*); ne pa, če gre n. pr. za soupništvo iz deljive terjatve. Čsl. pravi »če ustanavlja družba tako enoto interesov, da bi učinek zastaranja nujno zadel oba družbenika.« — c) Nerešeno je po zakonodajah vprašanje računanja zastaralnega roka pri sukcesijah s privilegirane preskribenta na nepriviligiranega, in obratno. Staroavstr. praksa (rep. rek št. 12) se je izrekala za sorazmerno računanje. Če je n. pr. na breme nepriviligiranega avktorja poteklo (od 30 let) že 18 let (3/5), bi ne zadostovalo, da poteče na breme privilegirane naslednika še 12 let, ampak 2/5 od 40 let t. j. še 16 let, skupaj 34 let. § 1283 čsl. v zvezi s § 1297 bo raču-

nal ob nasledovanju privilegirane osebe po nepriviligirani poteklo dobo zastaranja s $\frac{4}{3}$, v obratnem primeru s $\frac{3}{4}$.

Razdelitev dokaznega bremena. — O njej nima določbe nobena primerjanih zakonodaj. Velja splošno načelo, da mora dokazati interesent, ki se sklicuje na zastaranje (modo excipiendi ali agendi) vse predpostavke zastaranja: a) da je bila pravica zastarljiva (kar je skoro čisto pravno vprašanje), b) da je bila pravica poškodovana, c) datum poškodbe; z njim dokaže hkratu pričetek toka zastaranja in njegov potek. Preskribentove pasivnosti interesentu ni treba dokazovati, ampak je preskribentova dolžnost, da dokaže en ali drug akt prekinitve; pravtako, da dokaže ev. zastoj zastaranja.

Intertemporalna kolizijska norma. — Kolizije nastajajo zlasti, kadar so zastaralni roki po mlajšem zakonu odmerjeni drugače (krajše), kakor so bili po starejšem, derogiranim. Teoretično najbolj pravilna rešitev bi bila (kakor zgoraj pod »privilegi« c) sorazmerno računanje obeh rokov po starem in novem zakonu; če je n. pr. delna nov. III. k o. d. z. za celo vrsto zahtevkov znižala zastaralni rok od 30 na 3 leta in je poteklo pod veljavo noveliranega besedila 10 let t. j. $\frac{1}{3}$ roka, bi bilo primerno, da potečeta pod veljavo novele še $\frac{2}{3}$ roka ali 2 leti, skupaj 12 let. Vendar je § 199 nov. III. — očitno radi velike razlike med dolgotmi starega in novega zastaralnega roka — rešil kolizijo drugače: Če je zastaranje pričelo teči še pred uveljavljenjem novele, mora izza veljave novele (1. aprila 1916) poteči polni novi rok; le če bi potekel stari zastaralni rok prej (preden poteče polni novi rok), naj velja zastaranje za dovršeno. Enako rešitev poznata čl. 52, 53 blg. zak. in je poznal odst. 6. razgl. pat. k o. d. z.

Internacionalna (interprovincialna) kolizijska norma. — Kolizije pravnih redov nastajajo tudi med zakonodajami raznih držav (raznih pravnih območij iste države) v meddržavnem in medpokrajinskem pravnem prometu, najčešče zopet radi različne dolgosti zastaralnih rokov. Za to rešitev so se zagovarjale v slovu mednarodnega zasebnega prava praeter leges prav različne norme: merodajnost legis nationalis debitoris (po drugih creditoris); merodajnost legis domicilii debitoris (po drugih creditoris); merodajnost legis solutionis (executionis). Vse te rešitve so bile pomanjkljive, ker so imele v mislih le zastaranje obligacij (kjer imamo upnika, dolžnika in kraj spolnitve), a zastaranje je splošnejši institut. Vse tudi niso mogle biti pravilne, ker so si nasprotovale

med seboj. Današnji internacionalisti se vнемajo za uporabnost tzv. *lex causae* t. j. tistega pravnega reda, ki obvladuje v splošnem (ob pomanjkanju specialne kol. norme) posamezna mednarodna pravna polja, ki je n. pr. za stvarnopravno polje *lex rei sitae*, za osebnopravno *lex nationalis* i. t. d. Ker je pa *lex causae* sama za nekatera pravna polja nedognana n. pr. za važno mednarodno pogodbeno pravo, se mi zdi pravilnejša sledeča specialna kolizijska norma, izvedena iz razkritega bistva zastaranja: Povod zastaranju daje poškodba pravice (kršitev ali samopoškodba). Če daje povod zastaranju poškodba, je podana analogija z mednarodnim deliktним pravom, na katero se uporablja občepriznana *lex loci delicti commissi*. *Legi loci delicti commissi* ustreza tukaj, kjer ne gre za delikt, ampak le za poškodbo, *lex loci laesionis*. Uporablja je legem *loci laesionis* zastarajo: vindikacijski in drugi stvarnopravni zahtevki *lege loci rei sitae* (ker se poškodujejo stvarnopravne pravice na kraju *lege* predmeta); pogodbeni zahtevki *lege loci solutionis* (ker se poškodujejo pogodbene pravice na kraju, kjer bi bile morale biti spolnjene); osebnopravni (staležni) zahtevki, kolikor so podvrženi zastaranju ozir. prekluziji (na razveljavljenje zakona, na ugotovitev zakonskega ali nezakonskega rojstva) *lege loci sklenitve zakona* odn. rojstva otroka, ker sta ustrezni pravici poškodovani na tem kraju. Vidimo, da prihajamo s pomočjo te specialne kolizijske norme do skoro enakih rezultatov, kakor zagovorniki *legis causae*. Zadrege pa, v katero zaidejo zadnji radi nedognane *lex causae* za praktično mednarodno pogodbeno pravo odn. za zastaranje zahtevkov iz njegove kršitve, ob uporabi *legis loci laesionis* (*solutionis*) ne občutimo. Ob zastaranju osebnopravnih zahtevkov uporabljajo zagovorniki *legis causae* legem *nationalem*, a ta nas pusti na cedilu, kadar sta n. pr. soproga raznega državljanstva; tudi ne gre, da bi se ob spodbijanju veljavnosti zakona, zakonskega ali nezakonskega rojstva otroka prezrli zastaralni (ozir. prekluzivni) roki, ki veljajo na kraju sklenitve zakona ozir. rojstva otroka. Iz vseh teh razlogov dajem *legi loci laesionis* prednost pred *lex causae*.

Na mestitev po zakonodajah. — Ker je zastaranje vsem civilnopravnim poljem skupen institut, zlasti vsemu imovinskemu pravu, se mi zdi relativno najpravilnejša namestitev nem. drž. zak., ki ima določbe o zastaranju v svojem splošnem delu (§§ 194—225, 5. odsek I. knjige). Še pravilne so namestitve o. d. z., grdj. zak. in nač. čl., ki urejujejo zastaranje v svojem tretjem delu (§§ 1451—1502

o. d. z.), skupnem osebnemu in imovinskem pravu. Brez sistematske zveze z drugimi instituti je namestitev code civila (čl. 2219—2217), ruskega svoda in posebnega blg. zakona o davnosti. Napačno uvršča črnogor. imov. zak. določbe o zastaranju (čl. 625 sled.) med načine ugašanja obveznosti, ker obveznosti niso edine zastaranju podvržene pravice. — Idealna bi bila ureditev zastaranja v tistem oddelku splošnega dela, ki bi združeval določbe o civilnopравни zaščiti (o pravnih korektivih zoper civilno nepravo), in sicer v pododdelku o ugašanju te pravne zaščite; to izhaja iz nižje reproduciranega pojma zastaranja.

Pojem. — Brez potrebe se ukvarjajo primerjane zakonodaje tudi s pojmom zastaranja, ki ne spada med norme. § 1451 o. d. z. označuje zastaranje kot »zgubo pravice, ki se ni izvrševala v zakonito določenem času«; slično čsl. nač (§ 1273): »z zastaranjem prestajajo pravice«. Code civil (čl. 2219), črn. imov. z. (čl. 950) in blg. z. nazivajo zastaranje »sredstvo, osvoboditi se (kakega dolga) po poteku izvestnega časa«. Iz vseh teh definicij bi izhajalo, da je poškodovana pravica neposredni predmet in njeno ugašanje učinek zastaranja, kar pa ni v skladu z našimi izvajanji. Po teh je zastaranje ugašanje (prestanek) zakonitega sredstva za prisilno realiziranje poškodovanih pravic, in sicer pri kršitvah ugašanje zahtevka, pri samopoškodbah možnosti povzema izvrševanja pravice. Poškodovana pravica je prizadeta le posredno, ker se odslej ne da več prisilno realizirati, pa pa še prostovoljno.

Ustna obtožba v postopku pred okrožnim sodiščem.

Dr. Avgust Munda.

Čim je končan pripravljalni postopek, se nadaljuje postopek na okrožnem sodišču le, če vloži upravičeni tožilec obtožnico (§ 202., prvi odst., k. p.). Zgolj v postopku zoper mlajše maloletnike je predpisana formalna obtožnica le tedaj, če gre za zločinstvo, kolikor ni že s poizvedbami nedvomno ugotovljeno, da mlajši maloletnik ni zrel, pojmiti narave in pomena svojega dejanja in ravnati po tem pojmovanju (§ 442., drugi odst., k. p.).

Obtožnica je pismen predlog upravičenega tožilca, naj se odredi glavna razprava na okrožnem sodišču. Zakon izrečno odreja, da bodi obtožnica pismena; tožilec sme namreč vložiti obtožnico le tako, da jo spisano izroči sodišču (§ 203. k. p.) v toliko izvodih, da dobi vsak obdolženec po enega in da ostane še en izvod za sodne spise (§ 202., četrti odst., k. p.). Iz tega izvira, da ni dovoljeno vlagati obtožnic na zapisnik; določba prvega odstavka § 86. k. p. o obliki izjav pravnih strank torej ne velja za obtožnice, ker odreja § 202., prvi odst., k. p., izjemo k tej določbi¹ (arg.: »po podneti optužnici«).² Izjemoma dovoljuje kazenski postopnik, da sme tožilec tudi v postopku na okrožnem sodišču namesto pismene obtožnice podati ustno obtožbo. Zakon pozna štiri take primere:

I. če se razkrije pri glavni razpravi novo kaznivo dejanje obtoženčevo (§ 266. k. p.),

II. če zagreši kdo med glavno razpravo novo kaznivo dejanje (§ 234. k. p.),

III. če zahteva obtoženec med glavno razpravo, naj se kaznuje tudi zasebni tožilec, ker mu je razžalitev vrnil (§ 51., peti odst., k. p.) in

IV. če se pretvori okrožno kot prizivno sodišče v sodišče prve stopnje in sodi nato o zločinstvu, o katerem je prej pogrešno sodilo sresko sodišče (§ 407., drugi odst., k. p.).

Te primere si hočemo nekoliko natančneje ogledati:

K I.

Če se med glavno³ razpravo »razkrije« še drugo⁴ obtoženčevo kaznivo dejanje⁵, mora (!) upravičeni tožilec podati

¹ Lohsing 234, Marković 261.

Praksa se ne ravna točno po določbi § 202., prvi odst., k. p.; sodišča često sprejemajo v stvareh deliktov, ki se preganjajo po zasebni obtožbi, obtožnice na zapisnik in napravljajo nato uradoma potrebno število »prepisov« (zakon govori v § 202., četrti odst., k. p., le o »izvodih« obtožnice), da jih izroče obdolžencem. Tej praksi sicer ni oporekati, vendar ne ustreza besedilu zakona.

² To ne velja za ugovor zoper obtožnico (§ 204., peti odst.) in za pravne leke (§ 325., prvi odst., k. p.).

³ ali ustno razpravo (§ 385. k. p.) pri sreskem sodišču; za prizivno razpravo § 266. k. p. ne velja. Če se torej razkrije pri prizivni razpravi drugo dejanje obtoženčevo, tožilcu ni treba pridržka po § 284., prvi odst.,

radi tega dejanja ustno obtožbo,⁶ ker je sicer prekludiran;⁷ ta obtožba, ki mora biti konkretizirana, ker nadomestuje pismeno obtožnico, se zapiše v zapisnik. Iz besed »koje je odkriveno u toku glavnog pretresa« izvira, da je dovoljena ustna obtožba le radi kaznivih dejanj, o katerih tožilec še ni vedel pred razpravo.⁸ Če je bilo kaznivo dejanje tožilcu že znano v pripravljalnem postopku in če ga tožilec name-noma ali pomotoma ne omenja v obtožnici, je kazenski postopek glede tega dejanja končan, tudi če glede njega ni podal ustavitvene izjave (§ 359., šte. 2, k. p.). V tem primeru torej tožilec ne more več podati ustne obtožbe pri glavni razpravi; če bi pa sodišče obsodilo obtoženca na podstavi take nepravilne obtožbe, bi kršilo zakon (§ 337., šte. 1, č k. p. — res judicata).

Če je torej vedel tožilec za kaznivo dejanje že pred glavno razpravo, mora vložiti za to dejanje že pred razpravo pismeno obtožnico v smislu določb §§ 202., 203. Če je n. pr. zagrešil obdolženec dvoje kaznivih dejanj, od katerih se kaznuje eno z zaporom do enega leta in preganja po službeni dolžnosti, drugo pa z zaporom do petih let in preganja po zasebni tožbi (n. pr. § 301., tretji odst., k. z.), mora

k. p., pač pa pri razpravi po § 407., drugi odst., k. p., ker sodi v tem primeru prizivno sodišče kot sodišče prve stopnje (§ 410., četrti odst., k. p.).

⁴ Postopka po §§ 266., 284. k. p. ni treba, če se pojavijo pri glavni razpravi zgolj poedini novi znaki prvotnega kaznivega dejanja, ki je že predmet pismene obtožnice. Če se pa sodišče (senat trojice) prepriča, da ima kaznivo dejanje znake zločina, o katerem naj sodi senat petorice (§ 75., šte. 1., k. p.), prekine razpravo in se pojači na senat petorice, ki izvede razpravo na novo (§ 278. k. p.).

⁵ Izraz »kaznivo dejanje« mišljen v pomenu, kakor ga rabi § 61. k. z.; določba § 266. k. p. velja le za realni, ne pa za idealni stek (§ 273., drugi odst., k. p.).

⁶ Določba § 266. k. p. je osnovana na načelu materialnega prava (§§ 62.—64. k. z.), da je o vseh obdolžitvah izreči enotno kazen, in na načelu koneksitete, da je v takem primeru izvesti enoten postopek in izreči eno sodbo (§§ 20., drugi odst., 286. k. p.). Radi tega mora vsak tožilec, ki prisostvuje razpravi, podati v primeru § 266. k. p. ustno obtožbo v smislu § 266. k. p., sicer je prekludiran.

⁷ Če državni tožilec ne poda ustne obtožbe, sme to storiti zasebni udeleženec (§ 269., tretji odst., k. p.), ki se sme v tem primeru (§ 266. k. p.) pridružiti kazenskem postopku tudi med glavno razpravo, in to kljub določbi § 295., četrti odst., k. p.

⁸ V tem se razlikuje § 266. k. p. od § 263. avstr. k. p.

vložiti državni tožilec tudi za oficijalni delikt formalno (pismo) obtožnico po § 202. k. p. Po gori navedenem bi bilo zgrešeno, ako bi podal zgolj pri glavni razpravi ustno obtožbo.⁹ Pismena obtožnica pa je potrebna tudi še iz drugega razloga; če je namreč ista oseba osumljena več kaznivih dejanj, za katera so pristojna različna sodišča, je pristojno za vsa ta kazniva dejanja ono sodišče, ki je pristojno za najtežje teh kaznivih dejanj. To sodišče pa izvede o vseh teh dejanjih »enoten postopek in izreče eno sodbo po predpisih, ki veljajo za to (!) sodišče« (§ 20., drugi odst., k. p.). Ker veljajo za okrožno sodišče glede obtožnega postopka določbe §§ 202.—211. k. p., zahtevek državnega tožilca v smislu § 375., števil. 1., k. p. v tem primeru ne zadoštuje, ker ga je moči podati zgolj pri sreskem sodišču (§ 9., drugi odst., k. p.), pri okrožnem sodišču pa se nadaljuje kazenski postopek, čim je pripravljalni postopek končan, le če vloži tožilec formalno obtožnico (§ 202., prvi odst., k. p.). Edino sredstvo, s katerim bi se mogel državni tožilec ogniti v tem primeru pismeni obtožnici, bi bila izločitev; ta pa je mogoča po § 22., prvi odst., k. p., le do glavne razprave. Taka izločitev pa ne bi bila umestna, ker mora sodišče kljub izločitvi izreči o obeh kaznivih dejanjih enotno kazen (§§ 62., 64. k. z.)¹⁰ in enotno sodbo (§ 20., drugi odst., k. p.). To novo sodbo izreče po § 286., tretji odst., k. p. sodišče prve stopnje, ki je pristojno za ono kaznivo dejanje, za katero določa zakon težjo vrsto kazni, pri isti vrsti pa večjo mero kazni. Če bi se pa dejanje vendarle izločilo (§ 22. k. p.), je priporočati, da počaka sodišče, ki je po § 286.,

⁹ § 266. k. p. za ta primer ne velja, ker se dejanje ni »razkrilo med glavno razpravo«.

¹⁰ Sodišče izreče enotno kazen tudi tedaj (§ 64. k. z., § 286., drugi odst., k. p.), če izreče ena ali če izrečeta obe sodbi denarno kazen; v določbi § 64. k. z. je citiran ne le § 62. k. z., marveč tudi § 63. k. z. Praktična posledica združitve obeh denarnih kazni (kumulacija) je zgolj ta, da se združita obe sodbi v eno (§§ 20., drugi odst., 286., drugi odst., k. p.); to utegne biti važno n. pr. za rehabilitacijo. Sodišče, ki izreče novo sodbo (§ 286., tretji odst., k. p.), odredi v končnih odredbah, da se izbriše prva sodba v kazenskem registru. Naknadna uporaba določbe § 64. k. z. pa je po § 360., števil. 1., k. p. mogoča le pri kaznih na svobodi, ne pa pri denarnih kaznih.

Sodba po § 64. k. z. naj bi se glasila: »Obtoženec je kriv, da je (novo dejanje) in se obsodi upoštevaje sodbo z dne (staro dejanje), ki postane s tem sestavni del te sodbe, z uporabo § 64. k. z.«

tretji odst., k. p. pristojno za novo sodbo, s sodbo tako dolgo, dokler ne postane sodba sodišča, ki sodi drugo (izločeno) dejanje, pravomočna. Zanimivo je, da je izjemoma sresko sodišče pristojno, da izreče novo sodbo po § 286., tretji odst., k. p., dasi je eno izmed obeh kazni izreklo okrožno sodišče. To velja v primerih, ko določa kazenski zakon za kaznivo dejanje, za katero je pristojno sresko sodišče, kazen »strogega« zavora (§§ 174., 181., drugi odst., 242., 302., drugi odst., 348., prvi odst., 362., prvi odst., k. z.). Če je torej eno teh kaznivih dejanj v realnem steku s kaznivim dejanjem, ki je ogroženo zgolj z zaporom (ne: s stroгим zaporom) in za katero je pristojen sodnik poedinec okrožnega sodišča (§ 10., šte. 3., k. p.), določa enotno kazen po § 286., tretji odst., k. p., sresko, ne pa okrožno sodišče.

Ustna obtožba po § 266. k. p. je obligatorna (.) »za ovo će delo tužilac dići . . .«; ta določba velja tako za tožilca, ki preganja kaznivo dejanje, ki je predmet razprave, kakor za vsakega drugega tožilca¹¹ (torej tudi za tožilca, ki ni istoveten¹² s prvotnim tožilcem), če je pri razpravi navzoč; če pa ni navzoč,¹³ sme tožiti tudi kasneje.

Čim je podal tožilec ustno obtožbo po § 266. k. p., pozove sodišče obtoženca in njegovega branilca, da se izjavita o razširjeni obtožbi. Ako obtoženec nima branilca, ga opozori predsednik (sodnik poedinec) na posledice razširitve (§§ 3., 271. k. p.). Ustna obtožba po § 266. k. p. je torej nedopustna v kontumačnem postopku (§§ 373., drugi odst., 389., prvi odst., k. p.), ker obtoženca ni moči zaslišati.

Sodišče ima troje možnosti, kako da reši ustno obtožbo po § 266. k. p.:

Prva možnost je ta, da se omeji razprava s posebno rešitvijo na predmet prejšnje obtožbe; to stori sodišče 1. če obtoženec ne pristane, da se o razširjeni obtožbi takoj sodi, ker bi se moral na to dejanje uporabiti strožji kazenski zakon; 2. če sodišče ni pristojno za to dejanje; ali če je 3. potrebna skrbnejša priprava obrambe.

¹¹ Lohsing 1920.—476.

¹² Sodišče mora zasebnega tožilca o tem poučiti (anal. §§ 95., četrti odst., 109., tretji odst., k. p.).

¹³ Če ni upravičenega tožilca, ni moči uporabljati določbe § 266. k. p., ker brez tožilca praviloma ni mogoče izvesti razprave (§§ 51., drugi odst., 236. k. p.), izvzemši razprave pri onih sreskih sodiščih, kjer ni vršilcev dolžnosti državnega tožilca (§§ 1., 25. z. d. t.).

Čim izda sodišče to rešitev, mora tožilec, če je upravičen za obtožbo, izrečno zahtevati (sicer je prekludiran), da se mu pridrži pravica pregona zaradi dejanja, ki je predmet ustne obtožbe. Če pa ni upravičen¹⁴ za obtožbo, seveda ne more podati niti ustne obtožbe niti zahtevati, da se mu pridrži pravica pregona; vršilec dolžnosti državnega tožilstva sme v takem primeru zgolj predlagati, da se odstopi spis državnemu tožilstvu (§ 378., drugi odst., k. p.),¹⁵ da uvede pregon zaradi dejanja, ki se je odkrilo pri glavni razpravi. Državni tožilec v tem primeru seveda ni prekludiran, dasi mu sodišče ni pridržalo pravice pregona po § 284. k. p.

Gorenjo tožilčevo zahtevo reši sodišče na ta način, da pridrži tožilcu v sodbenem izreku¹⁶ (tudi v oprostilni ali zavrnilni sodbi) pravico, da sme obtoženca zaradi novega dejanja posebej, t. j. v ločenem postopku¹⁷ preganjati. Če se javnemu tožilcu ne pridrži ta pravica,¹⁸ ne sme več preganjati storilca zaradi novega dejanja, razen če se pozneje pojavijo pogoji za obnovo kazenskega postopanja (§ 364. k. p.); če se pa zasebnemu tožilcu ne pridrži ta pravica, tedaj zaradi tega dejanja ni dopustna niti obnova kazenskega postopanja, ker je smatrati, da se je s konkludentnim dejanjem odpovedal pregonu (§§ 51., drugi odst., 361., drugi odst., k. p.). Tožilec, ki mu je sodišče pridržalo pravico pregona po § 284. k. p., mora nato v treh dneh po objavi sodbe zahtevati, da se

¹⁴ n. pr. vršilec dolžnosti državnega tožilstva pri sreskem sodišču ni upravičen ustno obtožiti obtoženca zaradi dejanja, katero sodi okrožno sodišče; »upravičeni tožilec« pri okrožnem sodišču je zgolj državni tožilec. Prav tako ne more podati ustne obtožbe oseba, ki še ni dovršila šestnajstega leta, pač pa sme to storiti zakoniti zastopnik, če je pri razpravi navzoč; če pa ni navzoč, sme vložiti tožbo (§ 86. k. z.) tudi pozneje.

¹⁵ ker je po § 20. k. p. za obe dejanji pristojno okrožno sodišče, določba §§ 266., 284. k. p. pa za ta primer ni uporabna.

¹⁶ Pridržek pa je tudi tedaj veljaven, če ga sodnik ni sprejel v sodbeni izrek, marveč le v zapisnik. Sodbe pa ni moči izpodbijati zaradi tega, ker nima tega pridržka in ker je ta pridržek zapisan zgolj kot vmesna rešitev v zapisnik o glavni razpravi. Če pa sodišče tožilcu pregona kljub predlogu sploh ni pridržalo (niti v sodbi niti v rešitvi), ni popolnoma rešilo obtožbe (§ 366., šte. 9., k. p.).

¹⁷ Tu gre za izjemo od določbe § 22. k. p., po kateri je dopustna izločitev le do početka glavne razprave.

¹⁸ in če te opustitve uspešno ne izpodbija z revizijo (§ 366., šte. 9, k. p.).

pokreni zakoniti postopek glede novega kaznivega dejanja (n. pr. uvedba preiskave, obtožnica). Ta rok je za državnega tožilca zgolj instruktiven, za zasebnega tožilca pa prekluziven (§§ 5., drugi odst., 361., drugi odst., k. p.).

Druga možnost rešitve ustne obtožbe po § 266. k. p. je ta, da razširi sodišče z vmesno rešitvijo razpravo tudi na dejanje, ki je predmet ustne obtožbe, in da sodi hkrati o predmetu prejšnje in o predmetu razširjene obtožbe; to stori 1. ako je za dejanje pristojno, 2. ako ni treba skrbnejše priprave obrambe in 3. ako obtoženi pristane na razširitev obtožbe; tak pristanek je potreben, če je uporabiti na novo¹⁹ dejanje strožji kazenski zakon.²⁰ Obtoženčev pristanek mora biti jasen in nepogojen, sicer ne velja; sodišče, ki bi sodilo brez takega pristanka, bi zagrešilo kršitev zakona po § 336., števil. 10, k. p.

Seveda sme obtoženec tudi v primeru, ko ni treba njeovega pristanka, zahtevati, da se izvede postopek zaradi novega dejanja ločeno; o tem predlogu odloča sodišče z vmesno rešitvijo, ki jo sme obtoženec izpodbijati z revizijo (§ 336., števil. 5, k. p.) zoper sodbo (§ 329. k. p.).

Tretji način rešitve ustne obtožbe po § 266. k. p. je ta, da odloži sodišče razpravo za predmet prejšnje in za predmet razširjene obtožbe. Sodišče preloži razpravo, če ne razširi razprave na predmet nove obtožbe in če je ne omeji na predmet prejšnje obtožbe (§ 284., prvi odst., k. p.). Ta rešitev je prikladnejša od prve (omejitev razprave na predmet prvotne obtožbe); to zaradi tega, ker je treba slednjič itak odrediti za obe dejanji enotno kazen (§§ 62., 64. k. z.) in zlititi obe sodbi v eno (§§ 20., drugi odst., 286., tretji odst., k. p.). Tudi v primeru preložitve razprave mora tožilec v treh dneh predlagati (§ 284., tretji odst., k. p.), da se pokreni zakoniti postopek (n. pr. uvedba preiskave, umik stare in vložitve nove obtožnice).

K II.

Če zagreši obtoženec med glavno (ustno²¹) razpravo²² v razpravni dvorani kaznivo dejanje in se zaloti pri samem

¹⁹ Obtoženčevega pristanka ni treba, če je »prvotno« dejanje zaradi novo odkritih obtežilnih okoliščin težje kvalificirati, kakor je to storila obtožnica, temveč le tedaj, če je za »novo« dejanje uporabiti strožji zakon.

²⁰ Po nemškem k. p. (§ 266.) je vsaka ustna razširitev obtožbe mogoča le, če obtoženec pristane in če novo dejanje ni zločinstvo.

²¹ Ta določba ne velja za prizivno razpravo, pač pa za razpravo po § 407., drugi odst., k. p.

dejanju (§ 234. k. p.), mora²³ državni tožilec, če je navzoč,²⁴ obtoženca takoj ustno obtožiti po določbah §§ 266., 284. k. p., o katerih smo že govorili (I.). To velja tudi za tožilca, ki ni istoveten s prvotnim tožilcem, n. pr. obtoženec žali med razpravo zasebnega udeleženca, ki ni bil zaslišan kot priča; če je pri razpravi navzoč, mora takoj ustno obtožiti obtoženca kot zasebni tožilec; v tem primeru torej ne velja za zasebno tožbo trimesečni rok § 86. k. z. Tudi oškodovanec (§ 6., šesti odst., k. p.) mora, če je pri razpravi navzoč, takoj podati predlog za kazenski pregon (§ 85. k. z.);²⁵ če ne bi podal predloga, državni tožilec ne bi mogel ustno obtožiti obtoženca in bi bil s pregonom prekludiran (§ 284., prvi odst., k. p.). Ker je predlog (§ 85. k. z.) zgolj procesni pogoj za kazensko tožbo (t. j. za pregon), deli predlog v tem primeru usodo kazenske tožbe (pregona); v primeru §§ 234., 266. k. p. se torej skrajša trimesečni rok § 85. k. z. Po glavni razpravi je namreč oškodovanec prekludiran, ker je prekludiran državni tožilec. Če pa žali obtoženec pričo pri razpravi, ki se vrši na zasebno tožbo, priča seveda ni prekludirana, ker državni tožilec ni navzoč; umestno pa je, da prekine sodnik v takem primeru (če zahteva priča kaznovanje) razpravo in obvesti državnega tožilca, da se udeleži razprave in poda ustno obtožbo po § 266. k. p. Pri sreskih sodiščih je stvar še enostavnejša, ker se lahko uvede postopek že na prijavo oškodovančeve (§ 375., števil. 1, k. p.); pri onih sreskih sodiščih, kjer pa poslujejo vršilci dolžnosti državnega tožilstva (§ 25. z. o d. t.), pa je umestno, da pokliče sodnik v takem primeru vršilca k razpravi. Tako postopanje je umestno radi določb o enotni kazni (§§ 62., 64. k. z., 286., 360., števil. 1, k. p.) in o enotni sodbi (§ 20., drugi odst., k. p.). Navedeno pa ne velja, če »okleveta« obtoženec pričo pri ustni razpravi pred sreskim sodiščem; v tem primeru priči ni treba takoj predlagati kazenskega pregona (§ 85. k. z.), ker vršilec dolžnosti državnega tožilstva ni upravičen razširiti²⁶ obtožbe na to dejanje, saj je za presojo tega dejanja pristojen sodnik

²² torej potem, ko se je razprava pričela (§ 248., prvi odst., k. p., § 387., četrti odst., k. p.) in preden je predsednik izjavil, da je razprava končana (§ 272., drugi odst.).

²³ Legalitetno načelo in prekluzija.

²⁴ če se vrši razprava zaradi oficijalnega delikta.

²⁵ n. pr. obtoženec razžali pričo med glavno razpravo.

²⁶ Le »upravičeni tožilec« sme razširiti obtožbo. Lohsing 1920.—276.

poedinec okrožnega sodišča (§ 302., drugi odst., drugi stavek k. z.).

Ustna obtožba zadostuje tudi za primer, če je zagrešila druga²⁷ oseba (torej: ne obtoženec) med glavno (ustno) razpravo v razpravni dvorani kaznivo dejanje in če se zaloti pri tem dejanju. V tem primeru prekine sodišče razpravo in sodi takoj²⁸ storilca ali pa ga sodi potem, ko je končalo prvotno razpravo. Ako pa ni mogoče takoj soditi to dejanje ali če sodišče ni pristojno, odredi predsednik (sodnik poedinec), da se storilec, ako ni vojak, privede k preiskovalnemu sodniku zaradi nadaljnjega postopka po predlogih upravičenega tožilca. Ustna obtožba je tu mogoča le, če ne gre za krivo pričevanje; pri krivem pričevanju je namreč treba obširnih ugotovitev, da se ugotovi subjektivni dejanski stan (subjektivni moment neresničnosti). Zaradi tega odreja k. p. v določbi § 235. k. p., da je v primeru, če se pojavi upravičen sum, da je priča pri glavni razpravi namerno po krivem pričala, sestaviti poseben zapisnik, ki ga priča podpiše; predsednik (sodnik poedinec) pa sme tudi odrediti, da se taka priča pripre in pošlje z zapisnikom k preiskovalnemu sodniku.

Če je zagrešila druga oseba (ne pa obtoženec) med glavno razpravo kaznivo dejanje, si sme tožilec seveda pridržati pravico tožbe za pozneje. Če pa je obtoženec sam zagrešil kaznivo dejanje, »mora« tožilec, kakor smo že omenili, podati takoj pri razpravi ustno obtožbo²⁹ (... »za ovo će delo dići usmenu optužbu ...«), ker bi bil sicer prekludiran (§ 266., drugi odst., k. p.).

K III.

Če je razžaljenec razžalitev (§ 297. k. z.) vrnil in si torej sam vzel zadoščenje, sme sodnik po § 298., drugi odst., k. z. obe stranki ali eno izmed njiju kaznovati ali oprostiti kazni

²⁷ to velja za vse osebe, ki prisostvujejo razpravi, ne pa za člane senata in zapisnikarja, ker izreče sodbo »isto« sodišče. Če je zagrešila »druga« oseba (ne obtoženec) kaznivo dejanje v smislu § 234. k. p., se napravi seveda poseben zapisnik o glavni razpravi (§ 234., četrti odst., k. p.).

²⁸ Sodišče sodi o dejanju, ki se je zgodilo med razpravo, »takoj«, t. j. pod neposrednim vtisom dejanja ali pa, ko dokonča prvotno razpravo, ne pa ob drugi priliki, ko mora n. pr. čakati med razpravo na prihod priče ali izvedenca. Prejšnji zakon (§ 278.) v tem pogledu ni bil tako jasen.

²⁹ tudi v končnem predlogu.

(§ 280., šte. 3, k. p.); kompenzacijo zbog retorzije sme izvršiti brez predloga strank, obe (!) stranki pa sme obsoditi ali oprostiti kazni seveda le tedaj, če sta obe vložili tožbo, odnosno nasprotno tožbo³⁰ (§ 1., drugi odst., k. p.). Kazenski postopnik pač odreja (§ 51., peti odst., k. p.), da sme obdolženec v primeru retorzije do konca razprave³¹ z nasprotno tožbo zahtevati (§ 272., drugi odst., k. p.), naj sodi sodišče tudi tožilca, ki mu je razžalitev vrnil; o obeh tožbah se izreče enotna sodba (§ 20., prvi odst., k. p.). Nasprotno tožbo je moči vložiti do konca glavne razprave³², torej tudi potem, ko je potekel trimesečni rok za vložitev tožbe (§ 86., drugi odst., k. z.)³³ seveda pa le dotlej, dokler pravica na pregon ni objektivno zastarala (§ 78. k. z.). Iz pravkar navedene določbe pa je tudi posneti, da sme obdolženec podati nasprotno tožbo »le« do konca glavne razprave prve stopnje;³⁴ to izvira iz določbe o koneksiteti, po kateri se izvede za vsa koneksna kazniva dejanja edinstven postopek in izreče ena sodba (§ 20., prvi odst., drugi stavek, k. p.). Rok treh mesecev za nasprotno tožbo se torej lahko po § 51., peti odst., k. p. podaljša ali skrajša.³⁵

Pogoj za nasprotno tožbo je, da je za osebo, zoper katero je naperjena, podana podsodnost procesnega sodišča; nasprotna tožba zoper vojaško osebo torej ni dopustna. Nadaljnji pogoj je, da je padla žalitev med istimi osebami; če vloži zakoniti zastopnik zasebno tožbo namesto mladoletnika (§ 87. k. z.), je mogoča nasprotna tožba le radi dejanja, ki ga je započel mladoletni.

Glede oblike nasprotne tožbe zakon ne določa ničesar; moči jo je vložiti pred razpravo ali med razpravo. Ker velja

³⁰ Nemški k. p. dopušča nasprotno tožbo (§ 388.) ne samo pri razžalitvi, marveč tudi pri drugih kaznivih dejanjih, ki se preganjajo na zasebno tožbo.

³¹ sodišča prve stopnje.

³² lege non distinguente tudi pri preloženih razpravi.

³³ Nemški k. z. (§ 198.) odreja to izrečno.

³⁴ Če jo poda obdolženec v drugi stopnji, sme prizivno sodišče kompenzacijo izvršiti, ne sme pa soditi o nasprotni tožbi.

³⁵ § 198. n. k. z. odreja to izrečno, ko pravi: »Če je pri vzajemnih žalitvah predlagala ena stranka pokaznitev, mora druga stranka podati predlog za pokaznitev najkasneje do konca razprave prve stopnje, sicer izgubi to pravico; to pravico pa ima tudi tedaj, če je že potekel trimesečni rok.«

Slično odreja o. čeh. k. z. (§ 29., četrti odst.), da se sme podati nasprotna tožba samo (!) do konca razprave o tožbi.

določba o nasprotni tožbi le za razžalitev (§ 297. k. z.), ne pa za kleveto, se uporablja določba § 51., peti odst., k. p. praviloma le v postopku pri okrajnem sodišču (§§ 374.—389. k. p.). Pri okrožnem sodišču je nasprotna tožba mogoča le v primeru koneksitete; v tem izjemnem primeru veljajo tudi za nasprotno tožbo določbe §§ 51., prvi odst., 92., četrti odst., 202. in nasl. k. p., ker je treba izvesti o vseh koneksnih dejanjih »enoten postopek« (§ 20., drugi odst., k. p.). Če se pa vloži nasprotna tožba v tem primeru med glavno razpravo, jo je moči vložiti tudi ustno.³⁶

K IV.

Če je sodilo sresko sodišče o dejanju, ki ga je kvalificirati za zločinstvo, sme okrožno kot prizivno sodišče na predlog državnega tožilca in z obtoženčevim pristankom takoj presoditi to dejanje kot sodišče prve stopnje (§ 407., drugi odst., k. p.). Pogoj tej pretvoritvi prizivnega sodišča v sodeče sodišče prve stopnje pa je ta, da je za razsojo stvari pristojen senat trojice³⁷ in da je stvar zrela za razsojo.

Za to razpravo veljajo določbe o glavni razpravi pred senatom trojice okrožnega sodišča (sedemnajsto poglavje k. p.). Postopek po § 407., drugi odst., k. p. je torej mogoč le tedaj, če je obtoženi navzoč, zanj torej ne velja določba § 402. k. p., temveč ona § 236., drugi odst., k. p. Za dokazni postopek pa veljajo določbe §§ 254.—267. k. p., ne pa ona § 404. k. p. Postopek po § 407., drugi odst., k. p. se razlikuje od glavne razprave pred senatom trojice okrožnega sodišča le v tem, da nadomešča v tem primeru pismeno obtožnico ustni predlog državnega tožilca. V sodbi se hkrati tudi izreče, da se sodba prve stopnje razveljavi. Ta sodba velja za sodbo prve stopnje; proti njej sta dopustna pravna leka revizije in nepopolnega priziva, tako kakor proti vsaki drugi sodbi okrožnega kot zbornega sodišča prve stopnje (§ 410., četrti odst., k. p.).

Končno še nekaj splošnih opomb:

Sodnik, ki je priča kaznivega dejanja, ki se je izvršilo med glavno (ustno) razpravo (§ 234. k. p.), seveda ni izklju-

³⁶ Pravosudje 1932., str. 228. in 435.

³⁷ Okrožno kot prizivno sodišče pa se ne sme pretvoriti v tem v senat petorice (§ 278., 406., drugi odst., k. p.).

Slično določbo kakor § 407., drugi odst., k. p. je imel tudi nemški k. p. (§ 369.), z novelizacijo l. 1924. so jo pa opustili (§ 328.).

čen, da sodi to dejanje, ker je bil priča »o priliki« službenega posla, ne pa »izven« službenega posla (§ 28., šte. 5, k. p.). Pač pa je sodnik izključen, če je bil pri razpravi sam žaljen torej »s kaznivim dejanjem oškodovan« (§ 28., šte. 1, k. p.). Kljub žalitvi pa sme izreči redovno kazen, ker velja izključitev po § 28. k. p. le za sodstvo, ne pa za disciplinsko oblast (redovno kazen), saj se z redovno kaznijo kaznuje storilec le radi tega, ker je žalil ugled sodišča, ne pa ker je žalil osebo čast sodnikovo.

V vseh primerih ustne obtožbe ni ugovornega postopka (§§ 204.—211. k. p.), ker tak postopek ni združljiv s sumaričnim značajem postopka, ki se izvede na ustno obtožbo.

Za ustno obtožbo tudi ne velja načelo določbe § 57. k. p., da sme imeti obdolženec v kazenskem postopku vsak čas branilca; če pa je branilec slučajno navzoč, si ga sme obtoženec seveda vzeti, ne more pa z uspehom zahtevati, naj se razprava radi tega preloži (§ 237., tretji odst., k. p.). Nedopustno pa je soditi na podstavi ustne obtožbe, če je obrana obvezna (§ 60., prvi odst., k. p.), če obtoženi nima branilca.

Ako je sodišče omejilo razpravo na predmet prejšnje obtožbe (§ 266., tretji odst., k. p.) in izreklo sodbo, se sme kazen³⁸ iz te sodbe takoj izvršiti, dasi je tožilcu pridržana pravica pregona radi dejanja, ki je predmet ustne obtožbe. To je neprilika za obtoženca, ker je v tem primeru lahko ob dobroto določbe § 64. k. p. Če se namreč ta kazen izvrši, preden je izreklo sodišče kazen radi izločenega dejanja, ni moči več zlitih obeh kazni v eno, ker je pogoj določbe § 64. k. z. ta, da kazen iz prve sodbe še ni prestana. To nevarnost skuša zakon odstraniti z določbo § 285., drugi odst., k. p., ki pravi, da sme sodišče odgoditi izvršljivost prve sodbe (§ 266., tretji odst., k. p.) in odrediti, da se čaka z izvršitvijo te sodbe, dokler se ne izreče sodba po novi obtožnici. Glede pravnih lekov pa je postopati v takem primeru tako, kakor da sta bili obe sodbi izrečeni obenem. Če je bil obtoženec v preiskovalnem zaporu, se pa všteje v kazen tudi čas, ki ga je prebil v zaporu po razglasitvi sodbe (§ 420. k. p.).

Končno še nekaj besed o razmerju disciplinske oblasti predsednika senata (sodnika poedinca) in med ustno obtožbo radi kaznivih dejanj, izvršenih med glavno razpravo. Če se kdo pri razpravi nedostojno vede, ga sme predsednik (sodnik poedinec) kaznovati z redovno kaznijo po določbah §§ 229.—231. k. p. Če pa ima to nedostojno vedenje

³⁸ če ne gre za smrtno kazen, ki se mora v takem primeru vedno odložiti.

hkrati znake oficijalnega kaznivega dejanja, sodi sodišče to dejanje zgolj po določbah §§ 234., 266. k. p. ter ne izreče disciplinske kazni, ker je takojšnja kazenska obsodba povračilo tako za kaznivo dejanje kakor za nerednost. Če pa ima nepristojno vedenje znake kaznivega dejanja, ki se preganja na zasebno tožbo ali na predlog, se sme storilec kaznovati z redovno kaznijo, dasi si je prizadeti pridržal pravico pregona za pozneje ali dasi se je odrekel tožbi (§ 234., drugi odst. k. p.). Redovna kazen po §§ 229.—231. k. p. seveda ne konzumira³⁹ kaznivega dejanja razžalitve (§ 297., k. z.), dasi govorita določbi §§ 229., 230. k. p. o redovnih kaznih za razžalitve; zakon pa ne smatra teh žalitev za privilegirano, temveč za kvalificirano dejanje, ker se je zgodilo med sodno razpravo, torej na kraju, kjer je potrebna posebna dostojnost.

Književna poročila.

Dr. Subotić M. Dušan: Šest osnovnih problema krivičnog prava. Beograd, izdavačka knjižarnica Gece Kona, 1933. Str. 148.

Pisatelj oznanjene knjige je danes predsednik kasacijskega sodišča v Beogradu, bil je pa že v redakcijski komisiji za izdelavo načrta kazenskega zakonika iz l. 1910. ter je ostal v njej dotlej, da je kot minister pravde predložil vladni predlog za enotni kazenski zakonik narodni skupščini (3. novembra 1927). Poslej pa, zlasti pri zadnji redakciji iz l. 1929., ni bil osebno udeležen. Iz tega se vidi, da je pač eden izmed tistih oseb, ki je upravičen v mnogočem dati redakcijsko-avtentična pojasnila, da pa ima vendar le svobodne roke — za kritično presojevanje tega, kar je na kraju krajev nastalo. Naprošen od Kolarčevega narodnega vseučilišča, imel je od 8. marca do 10. aprila 1933 šestero predavanj, ki je bilo vsako posvečeno posebnemu problemu kazenskega prava. Ob sklepu svoje knjige je pisatelj sam povedal, da so imela njegova predavanja velik uspeh. Mi bi to radi verjeli, tudi če tega ne bi bil sam navedel; saj sta jamčila za uspeh tako osebnost predavatelja, kakor tudi imenitnost predmeta predavanj. Sedaj leže ta predavanja v obliki knjige pred nami, postala so predmet proučevanja in dostopna za presojo tudi znanstvenikom. Razdelitvi vse snovi na osnovne probleme: kaznivo dejanje; storilec kaznivega dejanja; kazenska odgovornost; kazni, njih svrha in izvršitev; očuvalne odredbe in njih izvršitev; maloletniki in njihov pravni položaj v kazenskem pravu, ni ničesar prigovarjati; tudi razvrstitev je logična in pravilna. Vidi se, da je Subotić hodil namenoma svoja pota, pri tem pa pazil, da se drži obče razumljivega razlaganja za povprečnega inteligenta, ki ni pravnik. Na dlani leži, da v kratko odmerjenem času za vsako predavanje ni mogel biti izčrpen. Dovolj mu je bilo, da je predočil

³⁹ Lohsing 388, nasprotno Finger II. 1914.—266.

glavne poteze problema. Tako moramo razumeti, da je preskočil celo vrsto kriminalnopravnih teorij in se na str. 6. omejil na skrajna stožera: klasično in pozitivistično šolo, pa šele pozneje (str. 91., 90.) vpletel sociološko in neoklasično šolo. Tudi o usodi prekrškov je rajši opustil razlaganje, a mogel bi vsaj načelno rešitev omeniti (gl. str. 17.). Najkočljivejše vprašanje o modernem pojmovanju kazenskopravne odgovornosti je razpravljal raz stališče sedajšnje in polpretekle književnosti, ipak pogrešamo vsaj majhnega upoštevanja najmodernejših vprašanj glede očitavnosti kaznivega dejanja (Vorwerfbarkeit) in glede nemožnosti, misliti o storilcu, da bi mogel drugače postopati, nego je (Unzumutbarkeit). Ako bi bil te fine razlike glede odgovornosti upošteval, ne bi bil mogel priti do zaključka, da sta pojma »sposobnost za shvatanje prirode i značaja samog krivičnog dela« pa »mogućnost da se po tom shvatanju radi« — sinonima (str. 66). Čudno zveni trditev, da se ne da zgodovinsko ugotoviti »postanek odnosno početak izricanja kazne« (str. 70), ko pa je avtor pozneje (str. 75., 83., 84.) dal sam mnogo prav lepih prikazov o zgodovini postanka kazni te ali one vrste. V tem poglavju se kaže ideologija pisčeva v luči klasicizma; to ni noben očitek, ali v modernem pravu ne prevladuje »korisno primenjena pravičnost«, nego »moment pravno zaščitne funkcije kazni« (rechtliche Schutzstrafe). Prav bi pa bilo, da bi bil predavatelj pokazal na dejstvo, da se zahteva od modernih penologov ustanovitev enotne, nediferencirane kazni (Einheitsstrafe). Glede izvrševanja kazni na prostosti bi slušatelj predavanja gotovo zanimal neomenjeni sistem po vzorcu kaznilnice v Elmiri. Pri očuvalnih odredbah ni točno, da je njih duševni oče prof. Aschaffenburg, ki je izdal svojo obče znano knjigo l. 1902.; tu se godi krivica prof. Stoossu, ki je ta institut predlagal že skoro 10 let poprej v načrtu za švicarski kazenski zakonik. Na str. 100. je govora o značilni potezi kazenskega zakonika za sovjetsko republiko, »ki stavlja interes države iznad vsega«; tu bi morala priti dodatna objasnitev, da je država mišljena kot zajednica proletarcev, da pa interesi buržujev nikakor niso dovoljno upoštevani. Pri problemu o kaznovanju mlajših maloletnikov pogrešamo podudarka, da pride do obtožnice in do ustne razprave edino le tedaj, če naj se spravi mlajši maloletnik v državni (ne pa privatni) zavod za popoljšanje.

Če smo tu zabeležili neke stvari, ki izgledajo kot pomisleki, naj omenimo še nekoliko drugih, ki jih je Subotić pogumno in popolnoma pravilno iznesel, pa jih prav radi podpišemo z obema rokama: Vse graje vredno je, da kaže kazenski zakon premalo ostrosti zoper utaje državnih uslužbencev (str. 22.); da so določbe glede pogojne obsodbe tako blage, »da se njima počinja ugrožavati državni avtoritet« (str. 93.); da se začasno izvršujejo očuvalne odredbe z utesnitvijo osebne prostosti — v zavodih za kaznjence (str. 117.). Objektivna kritika od tako ugledne strani kakor je pisatelj te knjige, naj bi bila pravec ob že potrebni večji reformi kazenskega zakonika. Na kraju naj samo zaradi kuriozitete navedemo dvoje objasnitev pisatelja, ki so nad vse zanimive: Praksa kasacijskega sodišča v Beogradu ni imela v prvih treh letih uporabe novega k. z. niti enega primera očuvalne odredbe s pridržanjem zločinca po izvršeni kazni (str. 105.). »Punoletni arnautski živalj bolje je shvatio

no i ko značaj krivičnog dela i značaj opšteg dela našeg krivičnog zakona, čak i ako nije čitao ni jedan projekat, nijedne motive i nijedan zakon. On zna jedan fakat da se dela do 14. godine ne kazne i on vešto zadovoljava svoj osećaj krvne osvete i izbegava krivičnu odgovornost maloletnika. Tamo dole dete ispod 12 godine drži pušku i ubija iz zasede svoga krvnika...» (str. 129.). Mislimo, da je številka 12 tiskovna napaka; kajti isto velja do 14. leta, a to daje stvari še večjo resnost!

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Pržić Ilija: Zaščita manjina. Beograd. Geca Kon, 1933. 328. str.

O problemu manjšin so pisali že mnogo in to z raznih vidikov (socijalni, moralni, politični in pravni vidik). Pisatelja zanima to vprašanje v prvi vrsti kot pravno vprašanje in se posebno prizadeva, da ne zaide na politično stran tega problema. Knjiga je razdeljena v sedem poglavij.

V prvem poglavju so orisane zamisli, iz katerih se je zaščita manjšin razvila (načelo narodnosti in načelo samoodločbe narodov). V drugem poglavju je opisan zgodovinski razvoj manjšinskega vprašanja. Zaščita manjšin se je do najnovejšega časa javljala v glavnem kot zaščita verskih manjšin, in sicer so se na te kakor tudi na določene narodnostne manjšine nanašali notranjdržavno pravni predpisi. Šele po svetovni vojni se zaščita manjšin javlja kot ustanova mednarodnega prava. To poglavje je podrobno opisano. Pisatelj bi rešitvi manjšinskega vprašanja v bivši Avstro-Ogrski lahko posvetil več pozornosti in vsaj omenil naj bi bil ureditev na Koroškem (utrakvistične šole); kajti to ureditev nemška znanost smatra za idealno, dočim je znano, da je za slovenski živelj pogubna. Obsežno je opisano, kako se je vprašanje manjšin razvilo v teku svetovne vojne in uredilo na mirovni konferenci. V tretjem poglavju pisatelj obravnava materialnopravne vire prava manjšin sploh. Navedeni so dobesedno ali v izvlečku mednarodni in notranjdržavni pravni predpisi, ki se nanašajo na zaščito manjšin. Obsežno so navedeni pozitivni pravni viri zaščite manjšin v naši državi, pri čemer se pa pisatelj ne spušča v njih pravno vrednotenje, razen če izvzamem, da opozarja na zanimiv pravni primer *sui generis*, namreč da so v nekaterih mednarodnih dogovorih med Jugoslavijo in Italijo odredbe o zaščiti manjšin razširjene tudi na določene tujce (italijanske državljane v Dalmaciji in jugoslovanske državljane na Reki). Vprašanje pravne osnove slovenskih in hrvaških manjšin v Italiji bi pisatelj moral razložiti, ne pa se zadovoljiti samo z enim stavkom (str. 150.). Ko trdi tako dalje, da poskusi v tej smeri postajajo izven okvira mednarodnega prava, napravlja napako, ker te trditve ne podpira z dokazi. O pojmu manjšine, o čemer je govora v četrtem poglavju, si teoretiki še daleč niso edini. G. Pržić se v glavnem strinja z definicijo, ki jo daje Ito. Eno izmed najbolj zanimivih in temeljito obdelanih poglavij je peto, v katerem je pravno analizirana materialna vsebina zaščite manjšin, in sicer pravice in dolžnosti, ki so priznane manjšinam na temelju mednarodnih pogodb in izjav. Kot pravice so našete pravica do državljanstva, osebne svobosčine, verska svoboda, raba jezika, pouk v državnih šolah, zasebne verske ustanove in šole, denarna pomoč države in avtonomija nekaterih manjšin. Manjšine pa so pravno zavezane po mnenju pisatelja biti napram državi zveste in lojalne. Praktično najvažnejše je šesto poglavje: mednarodna jamstva pravic manjšin. Na kratko je obdelano jamstvo Zveze narodov,

pod katero je zaščita manjšin stavljena, nadalje, kakšno je postopanje za to pred Zvezo narodov ter odnos med Stalnim mednarodnim sodiščem v Haagu in zaščito manjšin. Ob koncu pisatelj osvetljuje na nekoliko straneh ta problem tudi s pravno politične strani. Sicer prihaja s tem preko svoje naloge, namreč da predoči vse pravne probleme mednarodno-pravne ustanove zaščite manjšin de lege lata. Vendar je to razmotrivanje tako važno, da ne bi smelo manjkati. Mi bi si želeli to stališče še temeljiteje podano.

V splošnem je reči, da je delo g. Pržića jako uspešna učna knjiga o zaščiti manjšin, pisana kritično in z globokim poznavanjem problema in bogato dokumentirana. V jugoslovanski pravni literaturi je to gotovo najbolj odlično delo z omenjenega področja in se toplo priporoča.

Dr. Ivan Tomšič.

Dr. Kušej Gorazd: Sodobna demokracija. Njene teoretične osnove in praktične oblike. — Ljubljana, 1933, »Sfinks«; str. 76.

Mladi avtor, ki se je uvedel v znanstveni svet že z drugimi spisi, hoče v tem logično in miselno lepo zaokroženem delu pokazati, kje se nahaja stanišče demokracije v miselnosti in toku dejstvenosti današnjih dni. Stavil si je torej nalogo, ki bo vedno znova aktualna, dokler bo sploh še kaj zanimanja za demokracijo. Dobro se zavedajoč, da se mu more posrečiti namera samo raz čisto objektivno zrelisče, se izogiblje vsemu vrednotenju in sojenju in ne podaja, kakor prevesna večina pisateljev, ki obravnavajo demokracijo, zgolj lastne politične izpovedi. Mišljensko je spis precej zgoščen in se deli v to-le troje glavnih poglavij:

V prvem poglavju prikazuje, kako mora na izvestni stopnji kulturnega razvoja postati družba sama sebi problematična. Človek jame čutiti lastno osebnost in njeno svobodo kot vrednoto, ki ji skuša pridobiti veljavo tudi politično. Toda svoboda sama zase je v političnem oziru destruktivno načelo, dočim more človek živeti samo kot družbeno vezano bitje. Stremljenje, spraviti poedinčev željo po svobodi v ravnotežno skladnost z nujnostjo njegove državno-družbene omejitve, je rodilo demokratični ideal političnega ustroja. V demokratični državi, ki si v nji dajejo vladani svoje postave sami, postane državna norma poedinca zato vrednota, njegova lastna vrednota.

Metode demokratične samovlade obravnava drugo poglavje. Pisatelj vodi čitatelja z veščo roko po svetu postulatov in fikcij, ki naj upravičujejo metode demokratične vladavine, in niza svoje kritične misli po redu, kakor izhajajo logično iz analize delovne hipoteze demokratične državne teorije, namreč stare pomožne konstrukcije, ki ji je ime družbena pogodba. Iz kritičnih izvajanj, vrstečih se kratko pa jedrnat v lepo sklenjeni zveznosti, izhaja, da juridični formalizem politične demokracije, njeno racijonalistično prirodno pravo, mehanična narava njenega večinskega načela in pa njeno relativistično naziranje o svetu in socialnih vrednotah ne morejo biti več, nego zelo labilna podlaga politične stalnosti in da je organizatorična moč demokratične doktrine nedostatna. Ker prehaja demokratična vladavina zavoljo tega celo v klasičnih državah svojega nastanka in zobliskovanja iz krize v krizo in ker našteje slabine ogrožajo celo obstoj demokracije same, se po avtorjevem mnenju vsiljuje misel, »da je treba najti pravi politični, to je družbeči, skupnost ustvarjajoči in ohranjajoči element in pokazati, da sta nacionalna in razredna demokracija tisti skupnostni ureditvi, ki polagata nanj

vso važnost, ne da bi pri tem izključili demokratične misli poedinčeve svobode in dobrobiti, ki pa bosta šele mogoči, ko bo skupnost po novi ureditvi dosegla brezizjemno notranjo enotnost.« Na vsak način odpira to tretje poglavje v svojih nadaljnjih izvajanjih razglede na svet težke politične in socialne problematike, v katerem se bo posamezni čitatelj znašel pač tako, kakor mu dovoljuje njegovo socijološko znanje o družbenih stvorinah, ki ju imenujemo narod in socialni razred.

Slovenska demokratologična literatura po številu publikacij gotovo ni bujna. Zato je ne velika pa vsebinsko bogata Kušejeva knjiga dogodek, ki ga je v kroniki naše ustavno-filozofične in znanstvene politične literature vidno označiti. Avtorjeva izvajanja, ki se v njih tehtni argumenti medsebojno podpirajo v sklenjeni vrsti, so skoz in skoz znanstvenega značaja in zahtevajo od čitalca že precej politične in ustavnopravne izobrazbe. Dasi so njegovi dokazi konkludentni sami po sebi, ilustrira njih vsebino vendar večkrat še z mnenji priznanih strokovnjakov, kakor so Barthélemy, Duguit, Kelsen, Schmitt, Heller, Marriott, Groethuysen i. dr. Zaradi teh in drugih vrlin želimo stremljivemu znanstveniku obilo nadaljnjih uspehov, knjigi pa mnogo čitalcev. Saj je tudi politična izobrazba važna tvorna dobrina vsakega naroda. Ogris A.

Dr. Bajič Stojan: Delavsko in nameščensko pravo. Ljubljana, Ljudska Tiskarna v Mariboru, 1933, Str. 360, Din 70.

Delo nosi podnaslov »Komentar k §§ 206 do 251 in 324 do 342 obrtnega zakona«. S tem sta določena tako obseg kakor tudi oblika prikazanega dela. Knjiga obravnava namreč v obliki jako obširnega komentarja službenopravno razmerje onih uslužbencev, čijih službene pogodbe urejajo navedene zakonite določbe zakona o obrtih iz leta 1931. Vendar pa naj ne bo s tem rečeno, da je snov pretežno privatnopravna. Omenjena pravna razmerja posegajo namreč preko zasebnopravnega okvira tako pogosto, da je često težko določiti mejo, ki naj loči zasebno pravo od javnega. In ker so javnopravni predpisi v prvi vrsti postavljeni v prid oseb, ki dajejo svojo telesno ali duševno moč v službo drugim, je naravno, da jih je pritegnil pisec tudi v območje svojega prikazovanja, saj izpopolnjujejo drugo stran službenih razmerij. Tako tolmači knjiga podrobno in natanko vse pravice in dolžnosti delavcev in nameščencev iz službene pogodbe, bodisi da so urejene v zakonu o obrtih, bodisi v drugih predpisih, v prvi vrsti v zakonih o zaščiti in zavarovanju delavcev.

Knjige same pa ne odlikuje le dejstvo, da je pritegnil avtor v prikaz vso raznoliko, s številnimi zakonitimi predpisi urejeno delavsko in nameščensko pravo, ki daje zbrano na tak način gradivo za tolmač k dvema poglavjema zakona o obrtih. Na enaki višini stoji tudi način tolmačenja. Povsod razčlenjuje pisec strogo analitično posamezne določbe in jim skuša oteti vso njih vsebino do zadnjih potanjnosti. Ne bo ostalo dosti vprašanj iz vsakdanjega življenja, ki bi knjiga ne dajala nanje odgovora. Posebno točno so opredeljeni osnovni pojmi, sestavni deli službene in delovne pogodbe; iz njih gradi pisec tolmačenja, ker se je mogel naravno poslužiti praktičnih, že po sodiščih razsojenih primerov le v dokaj neznatni meri.

Poleg navedenih odlik moramo ceniti prikazano delo tem višje, ker je eno izmed redkih publikacij, ki se bavi z delovnim pravom v naši literaturi. V tem pogledu je Bajič oral sploh ledino, saj je knjiga

izšla skoro istočasno kakor dve drugi, a manjši (Politeo, Reisman). Kakor glede celine tako tudi glede na posamezna vprašanja (n. pr. obrat in podjetje, kolektivna pogodba) pri nas doslej še ni bilo dosti ali skoraj nič pisano. Pričakujemo, da bo vse to razširilo knjigo še bolj kakor jo je doslej, saj to povsem zasluži.

Dr. R. Sajovic.

Dr. Popović Djura: Klasici medjunarodno-pravne doktrine. Beograd, Izdavačka knjižara Rajković, 1933, str. 122.

Kot uvod v to knjigo je podan na čelu kratek pregled zgodovine mednarodnopravnih razmerij, ki jo deli avtor v 3 dele: do vestfalskega miru, do dunajskega kongresa in do osnovanja Društva narodov. Zatem pa sledo podatki 12 pisateljev »apostolov meddržavnega prava«, ki so v svojih delih udarjali temelje meddržavnemu pravu. V prvem poglavju so orisani de Vitorio, Soto, Suarez in Gentilis, celo drugo poglavje zavzema oče mednarodnega prava Hugo Grotius, tretje poglavje izpolnjujejo Selden, Zouch, Pufendorf, Bynkershoeck, Wolff, Vattel in de Martens.

V kratkih skicah so poleg skromnih življenjepisnih podatkov označeni glavni spisi imenovanih, analizirani po vsebini in pomenu za meddržavno pravo. Kakor podaja uvod zunanjo zgodovino meddržavnega prava in njega razvoj v praksi, tako ponazorjujejo te skice razvoj meddržavnopravne doktrine, od prvih početkov, ko se je pojavljala še kot sestavina drugih ved, do osamosvojitve. Čitatelju in mlademu pravniku, ki mu je knjiga v prvi vrsti namenjena, se podaja tako pregledna slika o postanku meddržavnega prava, prikazana na vodilnih idejah imenovanih pisateljev. Kot uvod v študij meddržavnega prava in v prvo informacijo je zato knjiga prav priporočljiva.

Dr. R. Sajovic.

Zbornik znanstvenih razprav. IX. letnik. Ljubljana, Profesorski zbor juridične fakultete, 1933, str. 232, Din 50.

Prvi zbornik, obsegajoč več razprav, ki je izšel po dr. Majaronovi smrti, je posvečen spominu tega velikega prvoboritelja za ljubljansko univerzo. (Osmi letnik je prinesel le dr. Bilimovičovo razpravo »Nauk o konjunkturah«.) Posvetitev Majaronovemu spominu ni torej le čin pietete, marveč tudi zaslužena oddolžitev delu moža, ki je zastavil vse svoje sile v prid visoki znanstveni ustanovi.

V letošnji zbornik je prispevalo osem profesorjev. V področju pravne filozofije spadata dve obširni razpravi: dr. Furlana »Problem realnosti prava« in dr. Spektorskega »Usoda ideje naravnih zakonov v socijalni filozofiji? Pravno zgodovino zastopata dr. Polec s prispevkom iz domače zgodovine »O odpravi nevoljništva na Kranjskem« in dr. Korošec »Usoda rimskega prava v Angliji«. Svoje prejšnje študije iz obligacijskega prava dopolnjuje dr. Lapajne s tehtno razpravo »Regresni zahtevki našega državljanskega prava«. Iz našega novega kazenskega prava sta dve obširni in aktualni razpravi dr. Dolenca »Opredelitev kriminalne in civilne prevare« ter Maklecova »Pravna narava odredb zoper otroke in mlajše maloletnike v kazenskem pravu kraljevine Jugoslavije«. Iz javnega prava je povzet članek dr. Jurkoviča »Javni interes«.

Kakor kaže to vsebinsko kazalo, mora vzbuditi knjiga zanimanje prav vsakega pravnika, ako ga kaže poleg svojih poklicnih dolžnosti tudi še za pravo. Zato naj ne bo brezuspešen klic novo ustanovljenega društva »Priatelj juridične fakultete«, ki vabi v svoj krog. Ne bi smelo biti pravnika, ki bi ne bil njega član.

Dr. R. Sajovic.

Loewenfeld Philipp: *Das Strafrecht als politische Waffe.* (Die sozialistische Rechtsidee. Heft 1.). Verlag J. H. W. Dietz Nachf., Berlin, 1933. Str. 48.

Ta brošura je izšla dne 1. februarja 1933., torej pred zmago Hitlerjevega režima. Uprav zato je zelo poučna, saj nam prikazuje tisto globoko brezdnost, ki je že prej nastalo med nacionalnimi socialisti in socialnimi demokrati. Pisatelj je član društva socialno demokratičnih pravnikov v Nemčiji, njegov namen je bil dokazati, da je šel razvoj kazenskega prava od Weimarske ustave dalje vseskozi na stroške demokracije, a da je bilo baš kazensko pravo orožje zoper demokracijo. Za zakonodajo se sklicuje na dejanske argumente: odpravljena je bila porota; utesnjena možnost revizije; privatne tožbe se lahko odklanjajo zaradi »majhne pomembnosti«; uvedla so se izjemna sodišča; pri »monstre procesih«, ki trajajo nad 6 razpravnih dni, zoper sodbe ni pravnih sredstev; pri skabinjskih sodiščih je dopusten samo, alternativno ali priziv ali revizija; dokazno postopanje se sme skrajšati po svobodni oceni sodišča (to velja tudi pri nas in ni nič protidemokratskega, opomba poroč.); pravice braniteljev so bile »robustno« skrajšane, — skratka: vse to se bliža z naglimi koraki splošni uvedbi »prekih sodišč«. V pravosodju, ki se tičejo veleizdaje, državne izdaje in političnih umorov, je zavladala skrajna pristranost. Mestoma citira doslovno sodbe, ki se citajo v resnici kakor neslana šala. Ves predočeni material bi nas silil k vprašanju, ali je vse to mogoče, ko ne bi vedeli, kaj se je zgodilo — v politiki. Spis napoveduje nadaljevanje socialistično orijentiranih brošur, ali da ostane ta napoved pod novim režimom le na papirju, o tem smo prepričani.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Lindemann Curt: *Gibt es ein eigenes Wirtschaftsstrafrecht?* Verlag von Gustav Fischer, Jena. 1932. Str. 95. Cena 5 M.

Če se hudo ne motimo, se v jugoslovanski pravniški književnosti še ni pisalo o »gospodarstvenem kazenskem pravu« kot zaokroženi grani kriminalne politike, dasi imamo tako v občnem kazenskem zakoniku, kakor tudi v raznih tako zvanih stranskih kazenskopravnih zakonih celo vrsto zločinov, ki spadajo po svoji svrhi v to skupino in dasi povojne gospodarske krize naravnost silijo, da bi se z njimi ukvarjali prav posebno intenzivno pod posebnimi vidiki. Na kraju prikazane monografije je med dolgo vrsto uporabljenih znanstvenih pripomočkov navedenih preko dvajset nemških knjig ali vsaj samostojnih razprav, ki so posvečene izrazito tem problemom. Brez dvoma bi se morala naša kriminalna politika usmeriti tudi na to plat, a dober pregled, kako naj bi se to zgodilo, nam nudi prikazano Lindemannovo delo, ki je izšlo kot dvanajsto izmed publikacij: »Schriften des Instituts für Wirtschaftsrecht an der Universität Jena« (izdajatelja vseuč. prof. dr. J. W. Hedemann in dr. A. Hülck). Glavno zaslugo Lindemannove monografije zagledamo v sistematični obdelavi tistih deliktov, ki niso imovinski delikti v ožjem smislu besede (tatvina, prevara, bankrot i. pod.), ampak delikti javnopravnega običaja, ki uničujejo ali ogražajo imovino občestva kot centralne podlage nacionalne blaginje. Lindemann šteje semkaj zločine glede prometa z denarjem in vrednostnimi papirji, zločine v obratu trgovskih družb, kartelne zločine, zločine zoper javni kredit, industrijsko špijonažo (če sega v tujo državo), ogražanje preskrbe s surovinami in

življenjskimi potrebščinami in slednjič zločine zoper delovne moči. On pa je sam do sebe kritičen dovolj, da svoje porazdelitve ne smatra za popolnoma dokončno dognanje. Vsekakor je zakonodaja Nemčije glede zaščite narodne blaginje neprimerno bolj izobličena, kakor n. pr. naša in bi našim zakonodajnim činiteljem mogla dati marsikakšnih dobrih pobud. Druga, ne manjša zasluga prikazanega dela pa je dana po našem mnenju v tem, da pokaže in poudarja pomen posebnega gospodarstvenega kazenskega prava v Sovjetski Rusiji in v fašistični Italiji. Pod temi vidiki svetuje Lindemann, da naj se tudi v bodočem kazenskem zakoniku za Nemčijo sprejme posebno poglavje za čiste imovinske, posebno za gospodarstvene imovinske delikte. Dokler pa to ne bi bilo izvedljivo, naj bi vsaj učbeniki za kazensko pravo obravnavali ti dve materiji vsako zase. Misel je pravilna in zdrava zlasti za nas Jugoslovane, ki imamo v raznih zakonih vse polno določb, ki se tičejo gospodarstvenega kazenskega prava, pa se niti po višini sankcij, niti po pristojnosti ne ujemajo, ker spadajo zdaj pod kazensko, zdaj pod upravno sodstvo.

Dr. Metod Dolenc.

Périth J. M.: La Confédération danubienne ou l'esprit de l'escallier. Posebni odtisak iz »Évolution«, Pariz, 1933, št. 1.

Dr. Rudinsky Joseph: La révision du Traité de Trianon. L'article 19 du Pacte de la Société des Nations. Librairie du Recueil Sirey, 1933, Pariz. Str. 265.

Članki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv. XLIII. št. 5.: Perić Ž.: O izjednačenju bračnog prava u slovenskim zemljama. Todorović M.: Monetarna i ekonomska konferencija. Begović M.: Značaj mehra (venčanog dara) u šerijatskom pravu. Maksimović B.: Podela na gradjevine zone. Bartoš M.: Pitanje realne susvojine na zgradama. Pržić I.: Tumačenje statuta Memela. Mikić Lj.: O sporazumu sa francuskim porterima. Milačić S.: Ratni dugovi uoči Svetske ekonomske i monetarne konferencije. Frantlović B.: Državni zastupnik i njegov predlog za ocenu prihoda u postupku za razrez tečevine. — Arhiv. XLIII. št. 6.: Novaković M.: Evolucija ideje mira. Stojković S.: O priznavanju stranih statutskih presuda i o primeni Haške konvencije o braku kod nas. Dr. Milačić S.: Uloga Ministra finansija u spremanju i izvršenju budžeta. Dr. Kovačević Ž.: Gradovi kao starateljske vlasti. Bartoš M.: Obaveznost šerijatskog prava. Dr. Tasić Dj.: O pravu nadzora Ministra narodne privrede nad Glavnim savezom srpskih zemljoradničkih zadruga. Stjepanović N.: Ima li mesta obnovljenju postupka kod upravne vlasti — i u slučaju kad je predmet i administrativno-sudski rešen? — Branić, št. 5.: Ivković D.: Advokat-predsednik, potpredsednik i kmet opštinskog suda. Dr. Lazarević A.: Tumačenje § 49 gr. sud. postupka u vezi sa zakonodavnom promenom stvarne nadležnosti sudova. Petrović V.: Rok privatne tužbe po zakonu o štampi. Knežević A.: O nadležnosti suda dobrih ljudi. Simić M.: Da li je izdavanje ovlašćenja odnosno dozvole po zakonu o radnjama od strane opšte upravne vlasti uslov za protokolaciju firme kod suda. — Branić, št. 6.: Perić Ž.: Porota. Vukčević R.: Obezbedjenje u stranoj moneti. Rostovcev S.: Da li presuda krivičnog suda kojom je optuženi zbog nehatnog dela proglašen za nekriva isključuje njegovu odgovornost za naknadu štete po gradj. zakoniku. Jović L.: O usvojenju. Milojković Lj.: Ko sve može, u mesto okrivljenika, izjaviti

pravni lek. Milojević B.: Da li ima mesta obustavi postupka u smislu § 236 od. III. Kp. za dela koja se gone po predlogu. — Mjesečnik št. 4. i 5.: Dr. Stefanović J.: Materijalna i formalna protivustavnost zakona i sankcija formalne protivustavnosti. Ivšić M.: Problem seljačke svojine. Dr. Dolenc M.: O povratu i ponavljanju u našem krivičnom zakoniku. Dr. Abramović J.: O prekovremenom radu u industrijskim poduzećima. Franolić V.: Maksimiranje kamatnjaka s narodno gospodarstvenoga gledišta. Dr. Tomašić D.: Socijalni razvitak triju useljeničkih skupina. — Policija št. 9. i 10.: Dr. Goršić F.: Da li Ban može da bude ovlašćen za donošenje odredaba uz okvirne odredbe zakona? Dr. Lazarević A.: O sudskom proglašenju izvesnog lica za umobolno. Petković I.: Zašto bivša upravna vlast nije nadležna da rasmatra odluke — rešenja — prvostepene opšte upravne vlasti koje ova donosi povodom izvršenja sudskih odluka. Petrović T.: Zakon o radnjama. Stanković S.: Upravni zastupnici. — Policija št. 11. i 12.: Andjelković N.: O potrebi dopune propisa §§ 386, 391 i 395 Kz. Frantlović B.: Relativna nadležnost upravnih sudova. Gajić N.: Jedan prilog za potpuno i pravilno rešenje pitanja o zaštiti najnužnijega alata. Jakovljević A.: Banske uredbe kao dopuna zakona o opštinama. Zlatić M.: O disciplinskoj odgovornosti i kažnjivosti državnih i banovinskih službenika. Gosić F.: Kakvu dokaznu vrednost ima ugovor o zakupu potvrđen kod nadležnog suda? Milojević, B.: Još nešto o ocenjivanju sudija. Dželošević B.: O pravnim lekovima u krivičnim delima. — Pravosudje br. 9. i 10.: Primožić A.: Rad na unifikaciji pomorskoga prava i rješenje problema pomorske pomoći i spasavanja. Solovjev M.: Nešto o siromaškom pravu. Branković S.: Onus (necessitas) probandi. Rajčević V.: Udovičko uživanje kao knjižno pravo. Tasić M.: Nadležnost za rešavanje depozita iz § 895 grdj. zak. Mihajlović J.: Dva suprotna mišljenja beogradskog Kasacionog suda o § 172 S. gr. p. Korobov A.: Obustava postupka za posredovanje. Popović S.: Ko je nadležan za raspravu zaoštavština tajnih katolika t. zv. »Leromana«. Hiršl J.: O uticaju mirovanja postupka na postupak po tužbama zbog smetanja posjeda po novom Grpp. Verona A.: Nadležnost sudije pojedinca u gradjanskim pravnim stvarima. Rukavina B.: § 184 Kz. Broz B.: Rješenje suda da je neko lice dostojno rehabilitacije definitivno je i drž. tuž. nema prava žalbe. Lentgold L.: Da li udata žena može podneti predlog za gonjenje ili privatnu tužbu. Petrović B.: Krivična odgovornost krivca saučesnika (potstrekača-pomagača) s obzirom na propis stava 4 § 34 Kz. Boremović A.: Zakonodavna reforma u Litvi. — Pravosudje št. 11. i 12.: Otvaranje skupštine udruženja sudija i čitanje izveštaja. Referati: Izjednačenje zakonodavstva (Dr. Pavlović T., dr. Danić D., dr. Matijević I.); Organizacija sreskih sudova u južnoj Srbiji i Crnoj Gori (Andrejević A., Vuković M.); Stvaranje jedinstvenog kasacionog suda (dr. Savković J., dr. Baruh A., dr. Lazarević A.); Položaj sudijskog reda (Lesić I., dr. Kravina L., Jovanović S.); Ubrzanje i olakšanje sudjenja (dr. Mihajlović F., dr. Sajovic R., dr. Munda A., Plakalović B.).

Razne vesti.

Dr. Maks Pirc. Dne 1. julija 1933 je preminil ljubljanski odvetnik dr. Maks Pirc, mož, čigar ime je v tesni zvezi z društvenim življenjem našega »Pravnika« in njegovega glasila »Slovenskega Pravnika«. Rojen leta 1864 je vstopil kot odvetniški koncipijent (odvetniško pisarno je otvoril leta 1897) v društvo kmalu po njega ustanovitvi in bil v letih 1893 do 1899 tajnik, leta 1900 blagajnik, v letih 1901 do 1903 pa odbornik. Kot tak je vodil vse poverjene društvene posle z velikim navdušenjem in veliko brigo. To takrat ni bilo lahko, kajti kmalu po ustanovitvi društva je začelo pojemati prvotno zanimanje slovenskih pravnikov za svojo organizacijo in bilo je treba precejšnjih naporov, da je društvo prebrodilo krizo. Nastopila je splošna brezbržnost, ko je vse mislilo, da je dovolj, ako je organizacija, matica tu, da poslej ni potreba nobenega dela več. Pokojni dr. Pirc je bil tedaj med tistimi maloštevilnimi člani, ki niso držali križem rok, marveč delali neomajno po načrtanem programu in vztrajali, dokler niso nastopili ugodnejši časi. Dr. Pirc je takrat od leta 1893 dalje in sicer do smrti dr. Supana (1897) s tem skupaj, leta 1897 pa samostojno urejeval »Slovenski Pravitelj«. Vzdržal je z listom v najhujših časih, ko je bilo malo članov in naročnikov, pa skoro nič sodelovalcev. Naravno, da se ta doba zelo odraža v teh letnikih društvenega glasila. Vendar zasluga dr. Pirca zato ni nič manjša. Nevarnost, da bi »Slovenski Pravitelj« prenehal izhajati, je odvrnil in izročil list 1. 1898 zopet dr. Majaronu, ki je polagoma s pomočjo vsestranske agitacije glasilo izvedel iz zadreg. Tudi v poznejših letih je bil pokojnik pozoren član, ostal je zvest svojim idealom iz mladih let, ki so vzbudili v njem toliko delavnosti. Enako neumoren kakor pri »Pravitelju«, je bil pokojnik tudi v svoji stanovski organizaciji. Bil je od leta 1901. dalje namestnik zborničnega pravnika, od leta 1929. dalje pravdnik advokatske komore. Ko je bil osnovan meseca oktobra 1929. advokatski penzijski fond, je bil dr. Pirc izbran za predsednika tej ustanovi. Bil je najmarljivejši funkcionar v zbornici, njegova požrtvovalnost v tem pogledu ni poznala mej. Zato bo vedno zgled neutrudljivega društvenega odbornika, ki se ni odtgnil nobenemu delu. Bodi mu ohranjen najlepši spomin!

Osebnosti. Za starešine sreskih sodišč so postavljeni dr. Koba Ernst (Ljubljana), dr. Lešnik Alojz (Maribor), Romih Božidar (Novo mesto), dr. Češarek Fran (Kočevje). Premješčen je starešina sreskega sodišča dr. Lavrenčič Matija v Žužemberk. — Odvetniško pisarno je otvoril dr. Lotrič Lenart v Gornji Radgoni, preselila sta se odvetnika dr. Dobovišek Rudolf v Celje in dr. Skrinjar Dragotin v Krško. Za javna beležnika sta postavljena Gajšek Karel v Marenbergu in dr. Penko Franc v Kranjski gori. V pokoj so stopili: starešina sreskega sodišča Gale Gustav, sreski načelnik dr. Hubad Josip, sreski podnačelnik Klobčič Ljudevit in pomožni sekretar Metlika Ivo. — Umrl je odvetnik dr. Pirc Maks.

Zakonito predpisani izbris obsodb glede prekrškov. Velika zmeda je nastala v naši judikaturi glede tolmačenja določbe § 5 zakona, s katerim je bila začasno podaljšana veljavnost zakonitih predpisov o kaznovanju prekrškov. Nekatera okrožna sodišča smatrajo, da navedena določba dovoljuje izbris obsodbe radi vseh prekrškov brez omejitve na

prekrške iz § 1 označenega zakončiča. Tako tolmačenje je odobril Stol Sedmorice, odd. B. in celo odredil izbris radi prejšnjega »prestopka« zoper varnost lastnine po § 460 a. k. z., tudi če se je glasila kazen na strogi zapor. Druga okrožna sodišča, kakor tudi apelacijsko sodišče v Ljubljani pa smatrajo, da se more določba § 5 uporabljati samo glede prekrškov, ne pa tistih kaznivih dejanj, ki so po kvalifikaciji veljavnega k. z. sedaj prestopki. Ker predobro poznam zgodovinski postanek označenega zakončiča, mislim, da ne smem molčati, ampak moram izjaviti, da nam redaktorjem navedenega § 5 niti z daleka ni lebdela tako široka interpretacija pred očmi, kakor mu jo daje Stol Sedmorice, odd. B. v Zagrebu. Tip prekrškov po tem zakončiču je očitno in namenoma a priori zožen samo na tista maloštevilna dejanja, ki bi ostala izven okvira novega kazenskega zakona še brez sankcije. **Začasno naj bi ostalo samo to prekršek, kar ni bilo prevzeto v novi kazenski zakonik**, ki je dobil veljavnost drugi dan po tem zakončiču, pa je bilo že po starih zakonitih določbah prekršek. Čim je neko kaznivo dejanje po svojih bistvenih sestavinah prevzeto v novi kazenski zakonik kot prestopok v smislu nove terminologije, ni in ne sme — niti začasno, kamoli definitivno! — postati prekršek po terminologiji § 1 označenega zakončiča. Ni da bi moral šele dokazovati, da mora biti terminologija v besedilu označenega zakončiča od prvega do zadnjega paragrafa ista. Sicer pa je ustanovljeno načelo rehabilitacije »de droit« kot milejše za prekrške po označenem zakonu tudi le **začasno**, namreč dotlej, da bodo ti prekrški po novem zakonu o prekrških, ki je bil že napovedan, postali upravnosodno kaznivi. Tatvine, utaje i. pod. to niso bile in ne bodo nikoli postale. Pravno tolmačenje, ki razume pod prekrški § 5 označenega zakončiča vse prekrške, pa najsi, da so bili sojeni pred desetletji, ne more biti logično, ker dopušča, da se vprašanje rehabilitacije rešuje na neenak način pri sedajšnjih prestopkih, ki so nastali iz prejšnjih pregreškov (za te naj ostane pri réhabilitation judiciaire!) in pri sedajšnjih prestopkih, ki so nastali iz prejšnjih prekrškov (za te naj velja réhabilitation de droit?). Za to ni nobenega razloga. Milejše tretiranje pritiče po zakonodajčevi **zenačevalni** volji samo onim malenkostnim kaznivim dejanjem, ki so bili po ideologiji srb. k. z. že »istupi« in so se kaznovali po policijski uredbi od 18. maja 1850. in se naj enako kaznujejo še nadalje do izdaje novega zakona o prekrških. Ko pri nas takšnih policijsko kaznivih dejanj ni bilo, je bilo treba rehabilitacijo zenačiti. Za to je stvar taka, da govori § 5 označenega zakončiča samo po sebi razumljivo edino le o prekrških (istupih), **ki so ustanovljeni baš v tem zakončiču v § 1.** Zakonodajalcu niti ni palo na um, da bi to posebej poudarjal, ker je edino ta razlaga logična. (Na tem pravilnem stališču je napisan tudi članek Simonovič v Policiji 1933, str. 247—249.) Naj se ne zabi, da daje § 315 k. z. pravilno kriminalnopolitično misel o strožji kaznivosti tatov, ki so tatvine »ponavljali« (brez ozira na »povratek«). Če obvelja tukaj izpodbijano tolmačenje, dobe naši tatovi privilegije, ki jih n. pr. v Srbiji ne morejo imeti. Tudi to treba pri tolmačenju upoštevati!

Dr. Metod Dolenc.

Iz razpisa min. financ z dne 3. februarja 1933 br. 87830-31:

1. Ako je bila v stvari zasebne obtožbe glavna razprava pred sodnikom poedincem štirikrat preložena, tako da se je vršilo pet razprav, od katerih nobena ni trajala več kakor pol ure, je plačati takso za zapis-

nik za prvo razpravo 10 Din, za vsako nadaljevano pa po 20 Din, vsega skupaj torej 90 Din.

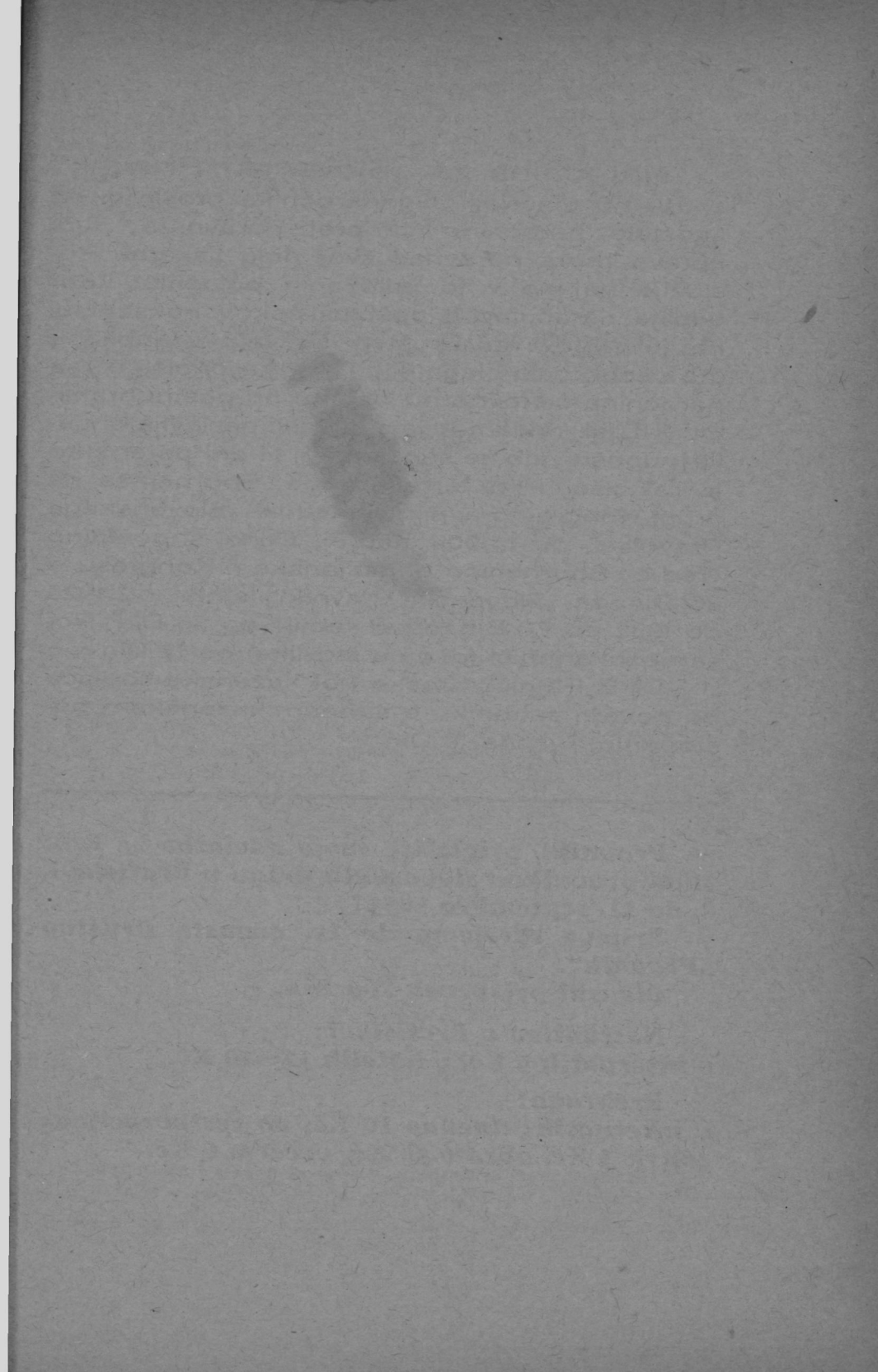
2. Ako izjavi zasebni tožilec, preden se prične glavna razprava, da odstopi od tožbe, je plačati zgolj takso za zapisnik, ki nadomestuje vlogo. Ako se pa to zgodi tekom razprave, je plačati takso po t. p. 51, to je za zapisnik.

III. letna skupščina Udruženja sodnikov kraljevine Jugoslavije se je vršila v dneh od 5. do 6. junija 1933 v Beogradu. Udeležba je bila zelo velika, kar znači, da se je zanimanje članov za društveno delovanje v zadnjem času znatno povečalo. Skupščini so dalje prisostvovali odposlanec ministrstva pravde inspektor Sv. Milutinović, predsednik Glavne kontrole T. Tesić, predsednik Zveze advokatskih komor dr. D. Janković in univ. prof dr. D. Arandjelović.

Poročila odbora je sprejela skupščina soglasno na znanje. Zatim je bilo 15 referatov, in sicer eden o sodniškem stanovskem vprašanju, dva o sodno-organizacijskih vprašanjih in dva o teoretičnih pravnih vprašanjih. (Zadevno glej med književnimi vestmi.) Po vsakem referatu se je razvila živahna debata, končno je bilo sprejetih pet ustreznih resolucij. Vsebina teh je na kratko naslednja: Priporoča se čimprejšnja organizacija sreskih sodišč v Južni Srbiji in Črni gori ter enotnega kasacijskega sodišča. Izenačenje zakonodaje naj se pospeši kolikor možno, pri tem pa zlasti pazi, da bodo pisani novi zakoni v narodnem duhu in jeziku. Postopki naj se oprostijo vseh nepotrebnih formalnosti, zlasti naj se poenostavi postopek o pravnih sredstvih, tudi za tiskovne stvari naj se uvede občni postopek. Zapisniki naj se omeje na najmanjšo mero. Donese naj se čim prej poseben sodniški zakon, ki bo zagotovil sodnikom neodvisnost, stalnost in nepremestljivost. Do tedaj pa naj se ukrene naslednje: črta naj se § 258. Č. Z., višji sodniki naj se postavljajo po razpisu in na predlog personalnih senatov, ocenjevanje naj se ukine, za starešine naj se ne postavljajo mlajši od podložnih in za predsednike okrožnih sodišč z najmanj dvanajstletno službo, da naj se takoj posebna doklada, rang se računaj od položenega izpita, dopust po prejšnjih srbskih predpisih, sodnik se mora na lastno prošnjo upokojiti po 30 vračunljivih letih, čas za perijodske povišice se računaj kakor za napredovanje, naj se napravi rang lista, ženskemu osebju naj se omogoči enako napredovanje kakor moškemu, izboljša naj se tudi materialno stanje pisarniškega osebja, sodiščem naj se da na razpolago potrebno število izvodov vseh zakonov in skoro naj se počne z izdajo Zbornika zakonov. Obenem je bila sprejeta dodatna resolucija o osnovanju Podpornega fonda za primer bolezni in smrti sodniškega osebja.

Pri volitvah so bili izvoljeni v novo upravo: za predsednika kas. sod. R. Janković, za podpredsednika apel. sod. dr. A. Stuhec in sekr. stola sedm. dr. A. Vragović, za tajnika nam. viš. drž. tož. dr. L. Kravina in star. sresk. sod. D. Janković, za blagajnika pa sod. S. Jovanović.

Dne 7. junija je napravil večji del udeležencev izlet preko Avale na Oplenac.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe: Spomenica na drugi Kongres pravnika in letniki „Slovenskega Pravnika“ od l. 1909. naprej. Cena s poštnino vred za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din, za „Slovenski Pravnik“ letniki od 1923 do 1932 po 70 Din, ostali letniki po 36 Din. Posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — cena 15 Din.

Pravniki, priglasite svojo udeležbo za Prvi shod pravnikov slovanskih držav v Bratislavi, 8. do 11. septembra 1933!

Prijave sprejema do 15. avgusta Društvo „Pravnik“.

Članski prispevek 100 Din.

Nastanitev v Bratislavi:
v internatih 5 Kč, v hotelih 12—20 Kč.

Prehrana:
v internatih: dnevno 10 Kč, po restavracijah:
zajtrk 3 Kč, obed 6.50 Kč, večerja 6 Kč.